

Finmarkens Amt.

Underdanigst Beretning

angaaende Finmarkens Amts økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret 1861—1865.

A. Landdistriktet.

1. Jordbruget

har idetheletaget i denne Periode ikke undergaaet nogen særdeles fremtrædende Forandring i nogen Henseende, men antages fast overalt at være gaaet smaat, men sikkert fremad. Korn dyrkes fremdeles ikke og vil vel ikke heller nogensinde blive dyrket udenfor Senjens og Tromsö Fogderi og Alten-Talvigs Thinglag, idet Forsög dermed, som hist og her har været anstillet navnlig i Sydvaranger, har vist sig frugtesløse. Ogsaa Potetesdyrkningen er endda saare ringe udenfor de 2 nævnte sydligste Distrikter. Nogen Fremgang har den vel vundet, især omkring Vadsö og i Sydvaranger, men af Betydenhed vil den aldrig blive i Finmarken udenfor Alten, da baade Fuldigheden og Kvaliteten viser sig saa ringe, naar Aaret ikke er rigtig gunstigt, at Dyrkning i det Store umulig kan blive fordelagtig, men tvertimod vil medføre saa betydeligt Tab, at den forbyder sig selv. Det er Saaledes i den allerstørste Del af Finmarken, naar Talen er om Jordbrug, alene Engdyrkningen, som menes, og denne staar vel endda i det Store taget paa et overordentlig lavt Standpunkt, men det siges dog fra saa godt som alle Distrikter, at Forandring til det Bedre har vist sig, om end mangesteds svag. Hvad det i Finmarken — Alten fraregnet — med Hensyn til Jorden gjælder om, er at faa Almuen til at give slip paa de langt fraliggende Udslaatter, som Gjenstand for Afhöstning, og kun, om saa behöves, at benytte disse til Sommer-Bete for deres Kreaturer, efter Omstændighederne, sammen med Fjeldfinnernes Rensdyr, samt derimod at bearbejde Hjemmejorden ved Bopladsene med Flid, ved Afgröfning, Udtörring og Opbrydning, og at indhegne den, og i saa Henseende siges fra flere Egne, at der nu gjøres noget mere end at sprede Gjödelsen ud over Marken, hvilket tidligere var det höieste, som nogetsteds foretoges til Forhöielse af Jordens Afkastning, medens Mange ikke engang gjorde saa meget.

Nærmest omkring Byerne, hvor disses Indvaanere allerede i længere Tid har anvendt baade Arbeide og Penge til Opdyrkning af Englökker, ere disse efterhaanden udvidede mere og mere og behandles med stedse stigende Flid og Omhu.

I Senjens og Tromsö Fogderi og i Alten-Talvigs Thinglag, hvor Landhusholdningsselskaber ogsaa i denne Periode har været i stadig Virksomhed, med Understöttelse dels af Amtskommunerne og dels af Statskassen, har Indsigten i Jordens Bearbeidelse og Indførelsen af forbedrede Redskaber tiltaget, ligesom der ogsaa spores bedre Benyttelse og Behandling af Gjödelsen, af hvilken der enkelte Steder, saasom i Kvædfjord og Ibestad, nu ikke haves nok, medens den tidligere paa mangfoldige Steder blev henliggende ubenyttet eller kastedes i Havet, naar man kunde komme til, hvilket i den sidste Tid fast aldrig höres. — I Alten er af Nyland i dette Femaar opbrudt 350 Maal, hvoraf alene en enkelt Mand, Distriktslæge Follum, har optaget 110 Maal. Hvormeget der er opbrudt i Senjen og Tromsö er ikke opgivet, men at det ikke er ubetydeligt fremgaar af Udsæden, som nemlig af de 2 Hovedsædarter, Byg og Potetes fra 1855 til 1865 er steget fra respektive 4,254 og 11,422 til respektive 4,405 og 17,780 Tönder. Regnes Udsæden pr. Maal af Byg til 2 Skjepper og af Potetes til henved 2 Tönder, som antages her at være det sædvanlige, skal efter dette i hele Fogderiet Agerlandet i Tiaaret være foröget med omtrent 3,800 Maal, hvilket ogsaa formenten noget nær rigtigt. Foruden Byg og Poteter udsaaes fremdeles ogsaa lidt Rug i Senjens sydligste Deh skjönt niindre end forhen, og noget Havre, hvoraf Udsæden er tiltaget fast overalt i de kornproducerende Distrikter, selv i Alten, idet Benyttelsen af denne Sædart som Gröntfoder er i Tiltagende. Idethele er sandsynligt, at Kornavlens, uagtet Udsæden stiger, snarere vil aftage end tiltage, da Almuen synes at have faaet Öiet

aabent for, at Kvægdriften er en naturlig og sikkrere Bedrift for disse Egne enn Agerbruget. I Alten er Omslaget i saa Henseende allerede ganske mærkeligt. Blandkorn dyrkes indesteds i Distriktet og af Erter er i 1865 alene i Alten udsaaet en eneste Tönde, som gav 4 Fold. Potetesudsæden og Avlen har tiltaget overalt i Senjen og Tromsö og i Alten-Talvig kun aftaget med nogle faa Tönder og vil rimeligvis tiltage, ialfald saalænge som Distriktet fremdeles, ligesom hidtil, holdes frit for den almindelige Potetesygd, der alt i lang Tid har hjemstöt Landets sydligere Egne. Potetesen synes nemlig bedre end Bygget og andre Kornsorter at taale et mindre godt Veirlag og yder, naar den lykkes, Almuen et saa overordentlig godt Bidrag til dens Underholdning for Vinteren, at det ikke er at vente, at den let vil give slip derpaa. I Kvædfjord, Throndenæs og Tranö samt Balsfjorden i Senjens og Tromsö Fogderi og Alten-Talvig i Finmarken avles i gode Aar saa meget Potetes, at flere Tusinde Tönder derfra med Fordel afsættes til Amtets Byer og tildels til Landistrikterne i Finmarken. Fra Hammerfest og Omegn kommer sædvanligvis hver Höst Fartöier til Kvædfjord og Throndenæs og opkjöber Potetes. Prisen retter sig selvfølgelig efter Höstens Udfald. I min Tid har den her i Tromsö varieret mellem 4 og 8 Ort pr. Tönde.

Havedyrkningen staar omtrent paa samme Punkt som ved Udlöbet af forrige Femaar, men det tör haabes, at den vil hæve sig noget, da en Gartner, som efter Foranstaltning af Senjens og Tromsö Fogderies Landhusholdningsselskab er oplært i Christiania, i 1865 begyndte at reise omkring i Fogderiet for at veilede dem, som önsker hans Anvisning. Det er forövrigt kun nogle Kaalarter — Blomkaal, Spidskaal, Rosenkaal og Grönkaal — samt Spinat, Lög, Gulerödder, Næper og Kaalrabi og af Buskvæxter Ribstræet, som her kan være Gjenstand for Havedyrkning. Erterne giver kun i rigtig gode Sommere lönnende Udbytte. Haverne maa forövrigt, om man skal faa Gavn og Glæde af dem, passes meget omhyggeligt jaed Lugning og Rensning, da Ugræsset ellers saare snart tager ganske Overhaand, og denne Flid og Paapasselighed er det nok muligt, at Almuen ikke vel vil finde sig i.

Af Periodens 5 Aar var med Hensyn til Höavlen:

- 1861 et Middelsaar,
- 1862 et daarligt Aar,
- 1863 og 1864 gode Aar og
- 1865 nær et Uaar;

med Hensyn til Potetesavlens:

- 1861 og 1863 meget gode Aar,
- 1862 et taalelig godt Aar,
- 1864 under et Middelsaar og
- 1865 nær et Uaar,

samt med Hensyn til Kornavlens:

- 1861 et Middelsaar,
- 1862 og 1864, især det sidste under Middelsaar,
- 1863 et godt Aar og
- 1865 nær et Uaar.

Denne Omstændighed, at Periodens sidste Aar var et Saa særdeles misligt Aar, efterat ogsaa det næst foregaaende havde

været under et middels, lod befrygte en Standsning i Jordbruget, men denne er heldigvis dog ikke indtraadt.

Jordbrugenes Antal er steget med Folkemængden. I Altes Fogderi angives der nu at være 1,376, og i Senjen og Tromsö er Antallet efter Fogdens Kassabog foröget fra 3,516 i 1855 til 4,120 i 1865. Denne Udstykning antages, eftersom Forholdene nu ere og som de maa ventes fremdeles at ville vedblive at være i en lang Fremtid, dog endda ikke at medføre nogen Skade, men snarere at være önskelig, da Brugene ikke synes at burde være större end, at Eieren selv med sin Familie og sine ordinære Husfolk formaar at dyrke dem i den Tid, han bör og kan afsee fra Fiskeriet, som for den aller største Del af Distriktet til enhver Tid maa blive Hovednæringsveien. Alt leiet Arbeide er nemlig her saa overordentlig kostbart, at det umulig kan svare Regning at anvende det paa Jorden i synderlig Udstrækning. Dertil vil dens Afkastning, paa Grund af den overordentlig korte Sommer og det mindre gunstige Klimat, altid blive for ringe. Kontante Penge, som i disse Egne henlægges i Jordforbedringer, vil vistnok altid kun give maadelige Renter, medens derimod den Tid, som Almuesmanden og hans Husfolk har ledig fra anden Bedrift, med yderste Flid bör anvendes paa den bedst mulige Oprydning af Jordsmonnet omkring hans Bolig, da han i dennes derved forögede Udbytte vil have et overordentlig værdifuldt Bidrag til sin Næring, som han ellers hovedsagelig er henvist til at hente af Söen, hvorfra den ofte flyder rigelig, men ogsaa stundom ganske udebliver, saa det: er godt at have en anden Kilde at hente Noget fra, om det end maa tages med mere Sved og kommer langsommere og i mindre rigt Maal, men derhos visere. Har Bonden en opsparet Kapital, mindre eller större,, kan den vistnok ikke siges at være bortkastet, om han anvender den til sin Jords Forbedring ved leiet Arbeide; i mange Tilfælde maa dette meget mere erkjendes fornuftigt, men han bör dog hermed altid være forsigtig, og at laane Penge og sætte sig i Gjæld til saadant Foretagende, formenes i ethvert Fald utilraadeligt. Hvad her er sagt gjælder ikke i fuld Udstrækning de Distrikter, som ere udelukkede fra Söen og derved henviste til at leve af Jordbruget og hvad dermed staar nærmest i Forbindelse, navnlig Maalselven og Bardo samt enkelte andre Distrikter, men her ere Gaardene i Almindelighed af saa stor Udstrækning, at de af den Grund endnu i nogen Tid godt taaler Deling.

Jordfællesskabet, der, til Skade for Jordbruget, er udbredt over hele Senjens og Tromsö Fogderi, har siden 1862 været modarbejdet ved Udskiftning efter Loven af 1857 og senere Tillægslove. Dette Arbeide paabegyndtes i Mai 1862 ved en af Kongen beskikket Udskiftningsformand og har siden været fortsat uafbrudt. Fra i Juli 1865 til Periodens Udlob deltog tillige en af Amtmanden beskikket Formand i Udskiftningen ligesom der ved Samme den længste Tid har været ansat en Assistent og i nogen Tid en Lærling. Der er udskiftet: i 1862 2 Matr.-No. med tilsammen 10 Brug, af gammel Skyld 1 Vog 2 Bpd. og ny Skyld 5 Daler 13 Skilling. - 1863 4 Matr.-No., indeholdende 20 Brug, af gammel Skyld

5 Vog, 1 Bpd. 12 Mk. og ny skyld 10 Daler 3 Ort 16 Skilling.

i 1864, i hvilket Aar den först ansatte Udskiftningsformand døde efter længere Tids Sygdom, 2 Matr.-No. med 11 Brug, af gammel Skyld 1 Vog 2 Bpd. 4 Mk. og ny Skyld 3 Daler 3 Ort 13 Skill, og

- 1865 9 Matr.-No. med 61 Brug, af gammel Skyld 20 Vog 1 Bpd. og ny Skyld 35 Daler 2 Ort 15 Skilling, altsaa ved Periodens Slutning idethele 17 Matr.-No. med 102 Brug, af samlet gammel Skyld 29 Vog 16 Mk. og ny Skyld 55 Daler 9 Skilling. Dette er i Forhold til hele Arbeidet vel ikke meget og den største Del af dette Arbeide staar endda tilbage, men det Hele antages dog inden ikke ret mange Aar at ville være fuldført, da der nu arbeides af en dygtig Formand og 2 meget flinke Assistenten.

Loven om Jords Fredning er endda ikke kommen til synderlig Anvendelse i dette Amt, fornemmelig paa Grund af de særdeles betydelige Udgifter, som ere forbundne med Gjerders Opførelse hvad enten af Træ eller af Sten, ligesom man her idethele indtil denne Tid kun har havt liden Sands for Indhegning af Jorden. Kun i et enkelt Præstegjæld, nemlig Lyngen, har Gjerder af Træ til Beskyttelse om Agrene vundet nogen Udbredelse.

Ophævelsen af Leilændingsvæsenet i Senjens og Tromsö Fogderi har i denne Periode gaaet fremad i foröget Udstrækning, da ogsaa Proprietær Maursund, hvis Gods udgjorde 275 Skylddaler 1 Ort 8 Skilling og indtager omtrent 5/6 af Balsfjordens og en stor Del af Tromsösundets Præstegjæld og af Hillesö Annexsogn samt en liden Del af Maalselvns Sogn, siden 1862 sælger de enkelte Brug af dette efterhaanden som de blive bygselledige eller naar Leilændingerne ønsker at kjøbe og han derfor kan faa den Pris han forlanger, som, efter hvad Erfaring har vist, gennemsnitlig ikke er langt fra 400 Spd. pr. Skylddaler. Der var nemlig ved Udgangen af 1865 solgt ialt 45 Skylddaler 2 Skill for 17,159 Spd., hvori ikke er indbefattet Betaling for Bygninger, da disse overalt fra gammel Tid har tilhört Leilændingerne. Salget af den anden store Samling af Proprietærgods, det saakaldte Skjærvögods eller Lyngsgods, beliggende i Skjærvö, Lyngens og for en liden Del i Karlsö Præstegjæld, og som eies af et Interessentskab, ligesom og af Statens og beneficeret Gods er fortsat som forhen. Af beneficeret Gods er nu kun ganske lidt og af Statens Gods ikke meget tilbage.

I Finmarken har Leilændingsforholdet ikke fundet Indpas og der er fölgelig intet saadant at ophæve, hvorimod der ved Lov af 22de Juni 1863 er indfört en anden meget indgribende Forandring med Hensyn til Jordforholdet, nemlig Salg af Statens Jord til Höistbydende istedetfor at den tidligere blev skjænket bort til den, som först begjærede den og var villig til at betale Omkostningerne ved Udmaalingen af den Strækning han attraaede at faa. Man har haabet, at denne Forandring blandt Andet skulde vække Opmærksomheden hos Befolkningen for Jordens Værd og binde den stærkere til denne samt bevæge Folket til at söge at afvinde Jorden en større Afkastning end tidligere. Loven er allerede kommen til Anvendelse

i stor Udstrækning og de Forhaabninger, man har knyttet til den, synes at ville gaa i Opfyldelse.

Fjeldfinnernes Nedströmmen med deres Rensdyr til Kysterne om Sommeren har ogsaa i sidste Femaar voldt Jordbruget et særeget og stort og tungt Afbræk saavel fleresteds i Finmarken, navnlig i Talvigs Præstegjæld, som i Senjens og og Tromsö Fogderi og der især i Tromsö Distrikt, fornemmelig i Egnen omkring Tromsö By, hvor Trykket endog er tiltaget ved Overflytning af Fjeldfinner fra Kautokeino i Norge, hvor det formedelst Spærringen fra Ruslands Side af Grændsen mod Finland efterhaanden bliver mere og mere vanskeligt for dem at finde tilstrækkelig Underholdning for deres Dyr, til Karasuando i Sverige, hvorfra de, i Medhold af Traktaten af 1751, drager ned til den norske Kyst, for at söge Sommerbete. Folkemængden og Renmængden er derhos vistnok ogsaa tiltaget hos de oprindelige Karasuandolapper, som gennem en lang Aarrække har holdt og endnu holder sig fri for Drukenskabslasten og andre deprimerende Laster og derfor lever i Velbefindende. Paa et Par Punkter i det Tromsö omgivende Tromsösundets Præstegjæld, hvor Trykket af dem fornemmelig er bleven stærkt, har i Sommeren 1865, som og i 1866, paa Statskassens Bekostning været holdt Opsyn til Forebyggelse af voldsomme Sammenstöd, som i 1864 fandt Sted mellem Fjeldfinner og de fastboende jordbrugende Indvaanere eller, som de her tildels kaldes, Bumændene eller Jordmændene. Denne Foranstaltning har ogsaa virket efter sit Öiemed og forsaavidt været til Gavn. Hvorvidt den svensk-norske Kommission, der i indeværende Aars Sommer har været samlet her, for at forbedre en bedre Ordning af disse Forholde, vil kunne foreslaa Noget, som kan blive til sandt Gavn i saa Henseende, vil Fremtiden vise.

Nogen Landbrugsskole eller anden Undervisningsanstalt til Fremme af Jordbruget og hvad dermed staar i Forbindelse har Amtet ikke og her er ikke heller nær Udsigt til at det heretter vil faa nogen saadan. Lignende Anstalter i andre Amter söges ogsaa kun ganske undtagelsesvis af Elever herfra og fast aldrig af den egentlige Almuesklasse. Derimod har Landhusholdningsselskaberne baade i Senjen og Tromsö og i Finmarken fortsat med Udsendelse af reisende Agronomer og paa den Maade sögt at udbrede større Kyndighed i Jordbruget blandt Almuen.

2. Fædriften.

Denne staar vistnok endnu mangesteds i Amtsdistriktet paa et yderst lavt Trin i enhver Henseende, baade hvad Dyrenes Art, Födning og Stel angaar og ligesaa med Hensyn til Produkternes Behandling. Men idethele maa det dog erkjendes, at Fædriften i Femaaret er forbedret, fleresteds endog ganske mærkeligt. Uagtet et af Hovedonderne, Sultefodringen, er langtfra udryddet, og uagtet her endog i den allersidste Tid har verseret Justitssager mod Gaardbrugere, som har pint sine Kreaturer ihjel ved at lade dem mangle den til Livets Ophold fornödne Næring, saa er dog Bevidstheden om det Urigtige og ökonomisk Fordærlige i saadan Behandling af Husdyrene bleven mere udbredt og kommen til større Klarhed og har i flere

Distrikter, fornemmelig der hvor man hovedsagelig lever af Kvægdriften, vudet saa langt frem, at Sultefodringen maa siges noget nær ophört. Bekræftelse herpaa faar man, ialfald for Senjens og Tromsö Fogderies Vedkommende, ved at se hen til Antallet af stort Kvæg ved sidste Folketælling, sammenlignet med dette Antal ved forrige Tælling og med Folkemængden og Udsæden ved begge Tællinger. Medens Folkemængden fra 1855 til 1865 er stegen fra 35,308 til 41,073, altsaa 16,33 Procent og Udsæden af Byg fra 4,254 til 4,405, altsaa 3,55 Procent og af Potetes fra 11,422 til 17,780, altsaa 55,66 Procent, og medens Stigningen af Udsæd af begge disse Sædarter tilsammen har været 59,21 Procent, er Antallet af stort Kvæg i samme Tid kan foröget fra 23,629 til 25,521, altsaa med 8,01 Procent. Ved Siden heraf er vel Antallet af Heste steget fra 3,964 til 4,475 og af Faar fra 53,255 til 57,648, men saa er igjen Antallet af Gjeder faldt fra 16,101 til 9,456 og af Svin fra 1,646 til 1,642, saa Hensynet til disse andre Husdyr i her omhandlede Henseende kun er af liden Betydning. Mest slaaende er Betragtningen af Forholdet i et enkelt Præstegjeld, nemlig Maalselven, hvis hovedsagelige Næringsvei Fædriften er. Der er, naar nogle Gaarde, som i Tiaaret ere overgaaede til dette Præstegjeld fra Lenvik sættes ud af Betragtning, Antallet af stort Kvæg aldeles ikke foröget, men tvertimod aftaget med nogle faa Stykker, medens Folketallet, med samme Fradrag, er steget fra 2,470 til mindst 3,200, og Udsæden af Potetes fra 764 til noget over 900 Tönder, men derimod af Byg lidt formindsket.

I Finmarkens Landdistrikt er Antallet af stort Kvæg i Tiaaret steget stærkt, endog stærkere end Folkemængden, nemlig fra 7,197 til 8,794, altsaa med 22,19 Procent, medens Folkemængden har tiltaget fra 13,971 til 16,615, altsaa kun 18,92 Procent, men der staar ogsaa Kvægrögten, uagtet vistnok bedre end for 10 eller endog kun 5 Aar siden, fremdeles idethele paa et meget lavt Trin og specielt meget lavere end i Senjens og Tromsö Fogderi. Dette fremgaar allerede af det af Hammerfest Foged opgivne aarlige Melkeudbytte af en Ko, som nemlig kun er omtrent 400 Potter. Fra Tanen og Varanger haves ingen Opgave over dette Udbytte eller Overslag over dets Störrelse, men det er der i Almindelighed vistnok ikke større end i Hammerfest. Alten gjør derimod med Hensyn til Fædriften, ligesom til Jordbruget, en Undtagelse fra det övrige Finmarken og staar forsaavidt i Klasse med sydligere Distrikter. Forögelsen af stort Kvæg har der i Tiaaret været meget liden — fra 1,644 til 1,674 — og i Femaaret rimeligvis aldeles ingen og Melkeudbyttet er opgivet til 1,000 Potter for Alten og 900 Potter for Talvig. Selv dette er jo meget mindre, end det burde være med rigelig Fodring og god Rögt og godt Stel idethele, men det viser dog, at Tdstanden er nogenlunde taalelig og ialfald bedre end den tidligere har været. Af de forskjellige Nationaliteter i Finmarken siges Kvænerne, som befatter sig med Jordbrug og Kvæghold, at være de, som stille sine Kreaturer bedst og har mest Nytte af dem. Derfor afsætter ogsaa den gamle Koloni af Kvæner, som findes i Laxelv og Börselv i Porsangerfjorden i Kistrands Præstegjeld ikke saa lidt af Smör, ligesom der i Neiden i Sydvaranger fin-

des flere Kvænfamilier, som lever saa godt som alene af deres Kreaturer og lever godt af dem. Den store Mængde af Lapper, som bor i Finmarken, tildels ogsaa flesteds i Senjen og Tromsö i overveiende Antal, skjötter derimod, fast uden Undtagelse, deres Kvæg yderst slet. Gjör man dem Forestillinger herimod og söger at bibringe dem Overbevisningen om blandt Andet, at Kreaturerne bör fodres godt, og at det er urigtigt og uforsvarligt at sulte dem, faar man sædvanlig det Svar af dem, at de ogsaa selv sulte af og til — for Manges Vedkommende endog ofte — og at de ikke indser nogen Grund til at deres Dyr skal have det bedre end de. At Lapperne ofte sulte, og at de heri endog har en mærkværdig Udholdenhed, er ganske sandt, da de nemlig, naar Fiskeriet slaar til og deres Fortjeneste er god, fortærer denne i Hast og med stort Slöseri; men de betænke ikke, at de vilde sulte meget mindre og maaske slet ikke, hvis de, hvad der vilde være dem en let Sag, sörgede for, at deres Kreaturer altid fik nok at spise og idethele indrettede sit Kreaturstel Saaledes, at de havde Melk til enhver Aarets Tid istedetfor, at det nu ikke sjelden er Tilfældet, at en Mand har flere Kjör, man kan gjerne sige mange, men aldeles ingen Melk fra at han sætter dem ind om Hösten, indtil de have kalvet hen paa Vaaren eller egentlig indtil de kommer paa Bete om Sommeren.

Naar Tilstanden, hvad Kvægrögten idethele og specielt Sultefodringen angaar, er bedre end tidligere i de allerfleste Egne af Amts distriktet, hvilket, som forklaret, tör antages, er dette, for sidste Femaars Vedkommende, fornemmelig at tilskrive Afholdelsen af saakaldte Fjösskuer eller Eftersyn af Fjösene, som i flere Egne har fundet Sted dels ved Begyndelsen af Vinteren, for at sammenholde Mængden af Vinterfugage med det paasatte Antal Kreaturer, dels paa den Tid af Aaret, da Sultefodringen pleier at vise sig som værst, nemlig i Begyndelsen af Vaaren, for at undersøge Kreaturbesætningernes iværende Tilstand. I Finmarken er det Landhusholdningsselskabet, som har foranstaltet saadanne Eftersyn, ikke blot i Alten og Talvig, hvor Selskabets Bestyrelse har sit Sæde, men ogsaa i andre Distrikter. I Senjens og Tromsö Fogderi er det dels Kommunebestyrelserne, dels private Foreninger i dette specielle Öiemed, som har iagttaget de Fornödne i denne Henseende. Man har inddelt vedkommende Herreder i flere mindre Distrikter af passende Störrelse og formaaet et Par paalidelige Mænd for hvert af disse til at reise om fra Gaard til Gaard og anstille Eftersyn overalt, hvor Adgang ikke er bleven nægtet dem, hvilket kun enkeltvis har været Tilfældet. Efter endt Rundreise har Mændene afgivet detaillerede Rapporter, tildels indrettede efter meddelte Schemata, om hvorledes de har fundet Tilstanden. Eftersynene antages overalt at have medfört stort Gavn. I Finmarken har Landhusholdningsselskabet ydet Bidrag til Mændenes Reiseudgifter.

Forövrigt har begge Landhusholdningsselskaber, Finmarkens dog kun i Aarene 1861 og 1862, fremdeles virket for Udbredelse af Kyndighed i god Kreaturrögt ligesom i Landbonærningen i Almindelighed ved Udsendelse af omreisende Agonomer og ved Udbredelse af Skrifter, blandt andre de af Selskabet til Dyrenes Beskyttelse i Christiania udgivne.

Statsagronomen Jensenius, fra hvis første Besøg her i forrige Femaarsperiode den vakte Sands for et bedre Kvægstel egentlig skriver sig, har i sidste Femaar kun været her en Gang nemlig i Sommeren 1865 og besøgte da alene Kvædfjord, Thronenæs, Ibestad, Maalselven og Tromsø By, paa hvilke samtlige Steder han afholdt mindre Dyrskuer.

Den i min forrige Femaarsberetning omhandlede Oxe af Ayrshire-Racen, der i indeværende Aar er slagtet efter at have udtjent, har imidlertid gennem Femaarsperioden været stationeret i forskellige Herreder i Senjens og Tromsø Fogderi og Saaledes efterladt sig et talrigt Afkom af begge Kjøn, som forhaabentlig vil bidrage til Kvægslagets Forbedring i Distriktet. I Maalselven er derhos af derboende, senere afdøde Forstassistent Nissen fra det Thronhjemske indført en Oxekalv og en Kviekalv af samme Race som oven ommeldt. Landhusholdningsselskabet for Finmarken besluttede under den i Juni 1865 afholdte Generalforsamling at anskaffe nogle Tyrekalve af Ayrshire-Racen til Anbringelse paa forskellige Steder i Distriktet, hvilken Beslutning nu søges iværksat ved Siden af at der paa tænkes Oprettelse af et lidet Stamhøllænderi af Thelemarkskvæg i Alten.

Antallet af Heste er i sidste Tiaar i hele Amtsdistriktet voxet fra 4,211 til 4,897, altsaa med 688 eller 16,34 Procent. Denne Forøgelse, som især falder paa Senjens og Tromsø Fogderi, kan ikke have nogen anden Grund end Trang til forøget Arbeidskraft til Jordens Dyrkning. I Maalselven er til Hesteracens Forbedring, dels paa offentlig og dels paa privat Bekostning, i 1865 anskaffet en Stodhingst fra Gudbrandsdalen.

Af Faar, hvis Antal ved Udløbet af 1855 i hele Amtsdistriktet var 68,230, fandtes ved Udløbet af 1865 77,039. Der er altsaa en Forøgelse af 8,809 eller 12,91 Procent. For Erhvervelse af en forædlet Race vides i Periodens Løb Intet at være gjort, og de Faar, som have, ere i Almindelighed, skjönt ikke ens overalt, uanselige og usle og give en daarlig Uld, dette sidste saa meget mere som de fleresteds klippes ikke mindre end 3 Gange om Aaret. De levere imidlertid om Hösten et særdeles fedt og meget godt Kjöd.

Gjederne ere i dette Amt betydelig reducerede i Antal i sidste Tiaar, nemlig fra 18,722 til 11,916, altsaa med 6,806 Stykker eller 57,12 Procent. Grunden til denne Formindskelse, som hovedsagelig har fundet Sted i Senjens og Tromsø Fogderi, er Hensynet til Skoven, paa hvilken Gjeden har Tilböielighed til at gjøre stor Skade. Forövrigt er Gjeden et nyttigt Dyr, da den med ringe Fodring giver forholdsvis megen og god Melk, saa det er at beklage, at den maa ofres.

Svineholdet staar paa samme Punkt som ved forrige Tiaars Udløb. Der var nemlig da i Amtet 1,952 Svin og nu 1,948. Da Svinene i Landdistrikterne fast overalt for en stor Del födes med Fisk og Sild og Flesket Saaledes er ildesmagende, kan det formodes, at denne Stilstand tyder paa en forbedret Smag hos den stegne Folkemængde. Om saa virkelig er Tilfældet er forövrigt vel tvivlsomt. Der kan ogsaa være I andre Grunde og deriblandt den, at her flere Gange i Perio-

dens Løb har været amerikansk Flesk at faa kjøbt til forholdsvis billig Pris.

Rensdyrene ere i Kautokeino formindskede fra 28,035 ved Tiaarets Begyndelse til 27,946 ved dets Slutning, i Næsseby, hvorunder Polmak henhörer, ligesaa fra 15,663 til 9,252 og i Vadsö med Sydvaranger ligesaa fra 12,815 til 4,462 samt idet övrige Finmarken, med Undtagelse af Kistrand, fra 5,128 til 346, hvorved er at mærke, at der som hjemmehørende i Lebesby er anført i Tabellen for 1855 4,825 Rensdyr, men i Tabellen for 1865 aldeles ingen, hvori formenes at maatte være nogen Irring. Efter det Kjendskab, jeg har til disse Forholde, kan jeg ikke antage, at der i Lebesby Præstegjeld, Saaledes som dette var ved Udgangen af 1855 og Saaledes som det nu er, nogensinde har været Rensdyr i nogen Mængde af Betydenhed. Nogle har der vel været, men vistnok kun ganske faa. Det er derfor rimeligt, at de 4,825 Rensdyr, som i 1855 henregnedes til Lebesby og som nu ere ganske forsvundne, eller den allerstørste Del af dem i Virkeligheden har tilhört Næsseby, Polmak eller Vadsö, og at altsaa denne stærke Formindskelse bör henføres til de nævnte Distrikter og yderligere foröge Formindskelsen der, eller maaske snarere, at de har tilhört Karasjokklapp er, i hvilket Fald Formindskelsen i Lebesby kommer paa Karasjok, henhørende under Kistrand, og volder en ikke saa ringe Reduktion der, hvor, efter Tabellernes Udvisende, Renholdet skal være noget forøget, hvilket ganske vist har forundret Enhver, som kjender Forholdene blandt Finmarkens Fjeldfinner. Efter Tabellerne udgjorde Antallet af Rensdyr i Kistrand med Karasjok i 1855 21,845 og i 1865 23,313 og skal altsaa være forøget med 1,468. Har de, som henhørende til Lebesby, i 1855 anførte 4,825 Dyr i Virkeligheden tilhört Karasjok og har det sande Tal der Saaledes da været 26,670, har der derimod i Tiaaret fundet en Formindskelse Sted af 3,357, som ingeniunde er urimeligt. Hvordan det nu hermed end forholder sig, saa sees Reenhjorden i Finmarken, hvor de norske Fjeldlapper udelukkende har sit Hjem, at være betydeligt formindskede i sidste Tiaar, fornemmelig i de östligste Distrikter, uagtet Mosemarkerne der ere rigere eller mindre fattige end i Kautokeino, som danner Fjelddistriktets vestlige Del, og uagtet der hist er Skove, som giver godt Ly, medens Kautokeino saa godt som ganske mangler saadanne. Grunden til Formindskelsen idelhele og specielt til at den er stærkest i de östlige Fjelddistrikter, er hovedsagelig, om ikke udelukkende den fra russisk Side i 1852 iværksatte Spærring af Grændsen mellem Norge paa den ene Side og Finland og Rusland paa den anden, under hvilken Foranstaltning vore Fjeldlapper nu lider og efterhaanden vil komme til at lide stærkere og stærkere. Ved Siden af Grændsespærringen har vistnok ogsaa Brændevinsdrikken og den deraf flydende Demoralisation og Fornedrelse i alle Retninger bidraget til Formindskelse i Fjeldlapperne Formue, som hovedsagelig bestaar i deres Rensdyrhjorde. Denne Last har taget en forfærdelig Overhaand blandt Lapperne i Östfinmarken, hvor den aldrig har været ganske udryddet, medens den i Kautokeino, hvor den under den der for nogle Aar siden herskende religiöse Bevægelse var aldeles ophört, endda ikke paany har

naaet en saa betænkelig Höide, skjönt den vel ogsaa der er i Stigende igjen. Fra Kautokeino har i Tiaaret foregaaet betydelig Udflytning til Karasundo i Sverige, saa det synes underligt, at Formindskelsen af Rensdyr, der er for ingen at regne, ikke har været meget betydelig. Folkemængden sees at være nedgaaet fra 869 til 738, altsaa med 131 Sjæle eller 15,08 Procent. I Senjens og Tromsö Fogderi er Renmængden i Tiaaret, efter Tabellerne, foröget fra 5,009 til 6,017, hvorved er at mærke, at der i Karlsö, for hvilket Distrikt ved sidste Tælling kun er anført 22, i 1855 efter da udfört Tælling skulde være 692, som imidlertid for den aller største Del tilhørte svenske Fjeldlapper, der ulovligen havde tiltaget sig at overvintre i Sognet. Naar dette Antal, som altsaa ikke skulde været regnet med for Karlsö, fradrages de 5,009, bliver Forögelsen i sidste Tiaar betydelig større — over 1,600 istedetfor vel 1,000. De Rensdyr, som tilhører Indvaanere i Senjen og Tromsö, ere, ligesom tidligere, hovedsagelig hjemmehørende i Ibestads Præstegjeld og eies af derboende Sölapper.

Priserne paa Produkterne af Fædriften, der allerede i forrige Femaar vare gode, ere i denne sidste Periode stegne end yderligere. Smör har Saaledes neppe eller ialfald kun yderst sjelden, været solgt under 12 og har stundom kostet 14 Skilling pr. Mark. Godt Oxekjöd betales med 5—6 og endog 7 og Faarekjöd med 3—5 Skilling Marken.

3. Skovvæsenet.

Amtets Skove afgive fremdeles Intet til Udførsel, naar alene undtages, at der til Vesteraalen i Nordlands Amt fra Maalselven afhændes noget ubetydeligt af Brænde og Bygningsmaterial. Bord og Planker tilføres tvertimod Tromsö og Egene der söndenfor fra Throndhjem og Namsos, ligesom Finmarken, fornemmelig samtlige Byer, Hammerfest ikke undtagen, for en stor Del forsynes fra Rusland baade med Bord, Planker og Tømmer, de sidste sædvanlig dog kun af mindre Dimensioner, medens en Del af Plankerne fra Rusland, som har en ualmindelig Tykkelse, benyttes til Husbygning istedetfor Tømmer.

Skovene i dette Amt tjene altsaa kun til Distriktets egen Forsyning, saavidt tilstrække kan, men forsaavidt ere de ogsaa af den allerhöieste Vigtighed, ikke blot for den nærværende, men ogsaa, og det fornemmelig, for den kommende Tid. Det gjælder her mere end andetsteds at konservere, hvad man har og, om muligt, at foröge dette, saa den stigende Befolkning i Tidens Löb ikke skal blive stedt i altfor stor Trang for Trævirke. I saa Henseende er ogsaa Tilstanden væsentlig forbedret gennem sidste Femaarsperiode, idet Statens Skove, som indbefatter al Skov i det egentlige Finmarken, baade Furruskov og Lövskov, og en stor Del af Furruskoven og noget af Lövskoven i Maalselven, Bardo, Salangen og Tranö i Senjens og Tromsö Fogderi, og Saaledes udgjör den største Ansaniling af Skove paa en Haand her i Amtet, har gennem hele Perioden været undergivet Bestyrelse af en ordnet Forstetat, der traadte i Virksomhed mod Slutningen af forrige Femaar, og hvis Skjötsel af de den underlagte Skove aabenbarlig har indvirket gavnligt paa Behandlingen ogsaa af de

private Skove. For Fremtiden ere Udsigterne med Hensyn til Skovvæsenet her i Amtet blevne end lysere derved, at Staten i Begyndelsen af indeværende Aar, efter længere Tids foregaaende Forhandling, har af det Interessentskab, som eier det saakaldte Skjærvogods eller Lyngsgods, tilkjöbt sig for 11,000 Spd. alle dets Skove — Lövskov saavel som Furruskov i Reiens og Kvænangens Dalförer i Skjærvo Præstegjeld med Diggende Gaarde og tilhørende Sagbrug, af samlet Skyld 16 Daler 3 Ort 12 Skilling. Disse Skove, som indbefatter omtrent Alt hvad der er af Skov i de 2 nævnte Dalförer, ere ved denne Handel, til uberegneligt Gavn for Tromsö Distrikt og de tilgrændsende ydre Distrikter af Finmarken, reddede fra den Undergang, til hvilken de sandsynligvis ellers vilde været hjemfaldne.

Forstbestyrelsens Bestræbelser har fordeförste især gaaet ud paa Skovens Befrielse for alt Nedfaldsmaterial og törre Træer, hvoraf der fandtes en overordentlig stor Mængde, da Beboerne forhen aldrig har villet befatte sig med saadant, men ene og alene har holdt sig til friske levende Træer paa Roden, saa der ved Forstbetjeningens Tiltrædelse, foruden de törre staaende Træer, henlaa, som Forstmesteren betegnende udtrykker sig, Generationer af Vindfald lige fra ganske hen-smuldrede eller endog med Lyng og Mose overgroede Stokke til saadanne, som endnu vare brugbare. Alt saadant, som har kunnet nyttiggjöres, er, saavidt Tiden har rukkert, fremdrevet og for en ikke liden Del afsat til ret gode og lönnende Priser. Og denne Fremgangsmaade har de private Skoveiere tildels taget efter, da de har faaet uforkasteligt Bevis for, at der er god Nytte i Materialier ogsaa af omhandlede Slags. I Statens Skove i Maalselven, Bardo, Salangen og de övrige Egne af mindre Betydenhed i det saakaldte Malangens Forstforvaltningsdistrikt er i Femaaret idethele aavirket 3,167 Tylvter Tømmer, hvoraf alene 5 Tylvter Sagtømmer var af fersk paa Roden staaende Skov, medens hele Resten var af Tört og Nedfalds. I Alten, hvor der i hele Perioden er af egentlig Tømmer aavirket 1,749 Tylvter, har vel en noget større Del deraf været frisk Skov, men ogsaa der har betydelige Kvanta Tört og Nedfalds været fremdrevet. I det övrige Finmarken, hvor Driften har været meget mindre, har det omhandlede Forhold ogsaa været af mindre Betydenhed. Driftsmaaden er der idethele forbleven noget nær uforandret, da Forholdene, fornemmelig Mangelen af övede Arbeidere og af Heste, har gjort en planmæssig Drift noget nær umulig. Forstbestyrelsen har der maattet indskrænke sig til en skjærpet Kontrol. I Sydvaranger er der Furruskov baade i tilstrækkelig Mængde og af tilstrækkelig Dimension til for længere Tid at gjöre den til Gjenstand for ordnet Drift i indskrænket Skala, men der har, paa Grund af de anførte Mangler, hidtil ikke kunnet begyndes derpaa. De, som hidtil har drevet Tømmer af Skovene der, har saa godt som udelukkende benyttet Ren dertil og da dette Dyr ikke formaar at trække enhver Stok, har man maattet lade de Dimensioner urörte, som er over Dyrets Trækevne. I den sidste Tid er Hesteholdet noget foröget i Sydvaranger — det udgjorde i 1855 i hele Vadsö Præstegjelds Landdistrikt, hvortil Sydvaranger da henhörte, 12, men

ved Udgangen af 1865 i Sydvaranger alene 13, medens der i det daværende formindskede Vadsö Præstegjelds Landdistrikt var 34, altsaa idethele en Forøgelse fra 12 til 47 —, og da der er Udsigt til at det vil end yderligere forøges, er den Tid rimeligvis ikke fjern, da en ordnet Drift i det Smaa for det Offentliges Regning ogsaa der vil kunne paabegyndes.

I Malangens Forvaltningsdistrikt, fornemmelig da i Maalselven og Bardo, og ligesaa i Alten er den tidligere Driftsmaade, som bestod i, at private Personer, efter Begjæring og erhvervet Tilladelse samt mod en ringe Skovtiende eller Rekognition, for egen Regning hug, fremdrev og solgte, tildels efter foretagne Forædling, visse Kvanta, allerede kort efter at Forstbestyrelsen traadte i Virksomhed forandret derhen, at denne selv ved leied' Arbeidere lader hugge og fremdrive, hvad den finder bör fremdrives og sælger dette dels og fornemmelig ved Auktion til Høistbydende i større eller mindre Partier og dels underhaanden fra Oplag, som holdes, til de ved Auktionerne opnaaede Priser. En anden Afhændelsesmaade i de her omhandlede Distrikter, som Forstbestyrelsen ogsaa bruger, hvor den synes fordelagtigere eller at passe bedre med Forholdene, er den, at afmærkede Teiger i Skoven bliver overdraget Private til Rydning for Tört og Nedfald enten mod en forud akkorderet rund Sum eller mod en Betaling pr. Stok, som först bestemmes efter at alt brugbart Material af nævnte Slags inden Teigen er bleven fremdrevet og lunnet. Disse Driftsmaader har selvfølgelig havt den gavnlige Virkning, at Almuen er bleven aldeles afvænnet fra den Skik at husere i Skoven paa egen Haand mod at erlægge en ringe Kjendelse til Statskassen, og at den har maattet give slip paa den Tro, at den har Ret til saadan Benyttelse af Statsskoven.

Forövrigt har Forstbestyrelsen i Femaarets Löb været beskjæftiget med Ophævelsen af et skadeligt og höist generende Fællesskab i Skov mellem Staten og flere Gaardeiere i Maalselven og Bardo, bestaaende deri, at Staten, ved i sin Tid at sælge Gaardene, har forbeholdt sig den inden Sammes Grænser staaende Skov, men derhos har indrömmet Kjöberne Ret til at tage af Skoven, hvad de maatte behöve til Gaardsfornödenhed og Husbrug. Fællesskabet söges hævet ved at hver i saadant Tilfælde værende Gaardeier faar sig overdraget til udelukkende Eiendom en Part af Skoven, saa stor, at den skjönnes idetmindste at afgive hvad han har Krav paa imod at han frasiger sig al Ret til at tage eller faa Nogetsomhelst i Resten af Skoven, som altsaa Staten beholder, fri for enhver Servitut. Denne Ordning har ogsaa havt ret god Fremgang,

Angaaende Sagbrugenes Antal henvises til de tabellariske Opgaver*). I hele Finmarken findes, som det vil sees, kun et eneste, nemlig i Alten, hvilket Forstmesteren formener at være det nordligste paa vor Klode. I Senjens og Tromsö Fogderi findes Sagbrug kun i Skjervö, Lyngens, Tromsösundets og Maalselvns Præstegjelde, af hvilke de 3 förste hvert

især blot har et, medens det sidste har 44. Samtlige Sage ere enkelbladede og af simpel Indretning samt anbragte i Flombække med Vand i kun en ringe Del af Aaret, saa deres Skur er meget indskrænket. De 44 Brug i Maalselven er af vedkommende Forstassistent anslaaet hvert især gennemsnitlig at opskjære aarlig 10 Tylvter Tömmers, altsaa alle tilsammen 440 Tylvter, hvoraf han formener, at der udvindes 3,500 Tylvter samfængt Bord. Af disse forbruges omtrent en Trediedel inden Distriktet selv, medens Resten sælges, størstedels til Tromsö. Sagbruget i Skjervö, der, som ovenforklaret, henhörer til Skoven i Reisdalen sammesteds og nu med denne er overgaaet i Statens Eie, har sandsynligvis, da det er det eneste i et forholdsvis skovrigt Distrikt, opsaget og produceret adskilligt mere end nogen af Sagene i Maalselven, uden at jeg tör sige hvor meget, da jeg ingen Opgave har faaet derover.

Medens Furruskoven, som forklaret, i dette Femaar har været skaanet i höiere Grad end nogensinde tidligere, tör dette derimod ikke siges at have været Tilfældet med Birkeskoven, der benyttes til Brænde, Baandstager og Næverflækning samt en Del smaat Træfang. Brændehugsten er den Benyttelsesmaade, som især tager paa Birkeskoven, og denne har uagtet Brugen af Stenkul vinder mere og mere Udbredelse, ikke blot i Byerne, men i den senere Tid efterhaanden ogsaa paa Landet, i dette Femaar, ligesom tidligere, været ruinerende for den. Dette viser sig fornemmelig ud ved Kysterne, hvor Birkeskoven overalt stadig viger mere og mere tilbage, saa Almuen, hvor Brændetorv er at finde, i videre og videre Kreds maa gribe til denne. Da Brændehugsten, uagtet den senere Tids höie Priser paa Brænde — her i Tromsö lige til 3\$ Spd. pr. Favn for alenlangt Birkebrænde — ikke giver synderligt Udbytte af selve Træet, har det været paataenkt at ogsaa det dertil tjenlige Virke af Birk til Tøndestav til Udførsel til Skotland, med hvilket Land ogsaa har været korresponderet herom, men flere Omstændigheder, navnlig den höie Fragt ved en saa lang Transport har hidtil forhindret ethvert Foretagende af dette Slags.

Til Forbrug inden selve Amtet virkes et temmelig betydeligt Kvantum Tøndestav, men udelukkende af Furru. Hertil benyttes for en stor Del törre og vindfaldne Træer, som ere for indraadne til at kunne tjene som Tömmers, men hvis Yte er brugbar. Forstbestyrelsen har tilladt saadan Tilgodegjørelse af Træer af den beskrevne Beskaffenhed i Statens Skov mod en ringe Skovtiende, beregnet efter det tilvirkede Antal Stav. Denne Tilvirkning af Stav, som, ialfald i Maalselven, har været af større Betydenhed i sidste Femaar end nogen; sinde tidligere, har givet dem af Almuen, som dermed har befattet sig, særdeles god Arbeidsfortjeneste, ligesom den af Forstbestyrelsen iværksatte Drift af Statsskovene for egen Regning utvivlsomt har været til Fordel for Almuerne og synlig forbedret disses Kaar, navnlig i Maalselvns övre Del.

Næverflækning til Tagtækning med Torv, som ogsaa er til Ödelæggelse for Birkeskoven, drives fremdeles temmelig stærkt, da Stentage hidtil kun har vundet Uden Indgang blandt Landalmuerne.

*) De her og i det følgende paaberaabte tabellariske Opgaver findes sammenstillede under: „Tabeller, det hele Rige vedkommende.“

Tjærebrænding har, skjönt det vistnok fremdeles er ubetydelig og specielt i Finmarken saa godt som ingen, idet den der kun paa faa Steder drives til egen Fornödenhed, dog idet hele afgivet adskilligt mere i sidste end i forrige Femaar. Tidligere dreves den kun i private Skove, men fra 1863 af har den ogsaa været drevet i Statens Skove, idet Forstbestyrelsen har overgivet visse Strækninger til Rydning for Tjære-materialier mod en vis omakkorderet Afgift pr. Tönde af den deraf tilvirkede Tjære. Afgiften har været sat noget forskjellig efter som Rydningsstedet har ligget og været mer eller mindre beleiligt. Sædvanlig har den dreiet sig om 24 Skill. pr. Tönde. Den producerede Tjære, som ikke forbruges i selve Bygderne, sælges til Handelsmændene paa Landet og Kjöbmændene i Byerne for en Pris, som i sidste Femaar har været, Træet medregnet, 3—4 Spd. pr. Tönde. Det er især Kvæner, som driver paa Tjæretilvirkningen, hvilken de synes at forstå sig bedre paa end Nordmændene.

Et vistnok ubetydeligt, men vakkert og interessant Biprodukt af Skovdriften i Karasjok er Tougværk, som der tilvirkes af Furruens förere Rodteiger. Det roses for sin Varighed, fornemmelig naar det under Brugen er udsat for Fugtighed og det benyttes derfor især til Garn og til Baadfæster. Denne Industri skal være noget almindeligere blandt Finnerne omkring Enaresöen i Finland.

Priserne paa samtlige Skovprodukter har i sidste Femaar, sammenlignet med tidligere, været jevnt höie og viser ingen Tendents til at falde. Her i Tromsö har almindeligt Bygningstømmer, 10—12 Alen langt, staaet i 8 Spd., Sagtømmer, 6 Alen langt, i 9 Spd., Planker, 6 Alen lange, 3" tykke, 9" brede, i 5 Spd., do., 6 Alen lange, 2" tykke, 7" brede, i 2 Spd. 48 Skill, Bord, 6 Alen lange, 1 1/2" tykke, 9" brede, i 1 Spd. 96 Skill., do., 6 Alen lange, 1" tykke, 7" brede, i 1 Spd. 36 Skill, og Taglægter, 6 Alen lange, i 60 Skill. — Alt pr. Tylvt.

Af Love vedrørende Skovvæsenet har, foruden den almindelige Lov om dette af 22de Juni 1863, Finmarken faaet en egen Lov af samme Datum om Afhændelse af Statens Jord, ifölge hvis § 3 Skov fra den Tid fölger med i Salget af den Jord, hvorpaa den staaer, saa Staten for Eftertiden ikke vil blive eneste Skoveier i Finmarken.

4. Fiskeri.

Denne Amtets fornemste Næringsvei har i sidste Femaarsperiode gennem de ved Statsstyrelsens Liberalitet forbedrede Kommunikationsmidler, ved föröget Driftighed og Energi hos Byernes Kjöbmænd, Landdistrikternes Handelsmænd og de fremmede Spekulanter, som söge hertil, samt hos Fiskerne selv, ved det udvidede og klarere Blik og den större Indsigt, som de afholdte Udstillinger i Aalesund og Bergen har givet, ved Erhvervelse af forbedrede Redskab og Fartöier til Fiskeriets Udövelse, ved den formindskede Haardbarhed i Bedriften, som den private Spekulation sætter Fiskerne istand til at berede sig, ved den forbedrede Pleie, som Loven om Medicinalafgift i Finmarken har givet Midler til at yde de syge Fiskere, og fornemmelig ved den gode Fortjeneste, som Fiskeriet gennem

hele Perioden har afgivet for de driftige Fiskere, og Handelen med Fisk og Fiskeprodukter for den driftige Handelsstand, vundet et Opsving, som ingensinde tidligere, medens den vistnok endnu ikke paa langt nær har naaet frem til det Udbytte, som den formaar at afgive. Telegrafledningen, naar den rækker saa langt, og Anlægget af gode Havne i Finmarkens betydeligste Fiskevær, som ikke har faaet saadanne af Skabrens Haand, fremfor Alt i Vardö, vil, efter alle Sagkyndiges Mening, bringe Afkastningen af Amtets Fiskerier videre fremad i en Grad, hvormom man for ganske faa Aar siden ikke havde nogen Tanke.

Dampskibsfarten er efterhaanden udvidet baade i temporær og lokal Retning, saa den nu er ottedaglig i al den Tid, hvori de store Fiskerier drives, og derhos berører de fleste Punkter, hvorfra der er Almue at befordre til disse. Anledningen er herved bleven let saavel for Fiskerne som for Fiskeopkjöberne til for en ringe Udgift at naa hurtigt frem til Fiskepladsene og denne Anledning er ogsaa Tid efter anden i stedse stærkere og stærkere Mon bleven Saaledes benyttet, at der i de sidste Aar under Fiskeriernes Drift har maattet sættes dels større og dels flere Dampskibe i Fart, for at tilfredsstille Kravet paa Befordring med dem. Ved Siden heraf har Amtets Handelsstand og Driftsbestyrere baade i Byerne og paa Landet saavel som Fiskerne selv udviklet stor og stedse voxende Virksomhed ved Anskaffelse af større og bedre Redskaber til selve Fiskeriets Udövelse, større Baade med dækket Rum, hvori der kan varmes, koges og hviles, smaa Dæksfartöier og mindre Fartöier istedetfor de mindre og smaa Baade, som for en Del Aar siden vare de eneste Farkoster, med hvilke Fiskeren begav sig ud paa Söen, for at drive sin Dont. Ogsaa Listerbaaden har, fornemmelig paa Grund af dens store Fortrin under Krydsningen, begyndt at vinde Anerkjendelse som staaende over Nordlandsbaaden og er af Flere, skjönt vistnok endda kun Faa, anskaffet til Brug ved Fiskeriet. Om Listerbaaden ganske kan fortrænge Nordlandsbaaden i denne Bedrift, maa det vistnok ansees som en ikke liden Forbedring, da den, foruden, som allerede anført, at krydse meget bedre, upaatvivlelig ogsaa klarer sig vel saa godt i Sögang og har letvindtere Seilbjergning. For denne Forandring til det Bedre har man i saa Fald nærmest at takke Opsynet ved Lofotfiskeriet, der har indført og forevist disse Baade her samt ladet dem bruges under Fiskerierne, först i Lofoten og i de Par sidste Vintre ogsaa i Finmarken, saa Almuen beggesteds har faaet dem og deres Dygtighed under de forskjellige Forholde at se.

Anskaffelsen af Baade af Folk paa selve Fiskepladsene til Udleie til fremmede Fiskere, som indfinder sig der, har ogsaa tiltaget stærkt i de sidste Aar og er til stor Lettelse for Fiskerne, der Saaledes ikke behöver at före Baade med sig eller at seile med saadanne fra Hjemmet til de som oftest fjerne Fiskevær, hvilket sædvanligvis er baade tidsspildende og farefuldt, men kan benytte den hurtige og sikke Dampskibsbefordring og ved Fremkomsten leie sig Baad. Herfor erlægges de fra en halv til en hel Mandspart til Baadeieren, saa ogsaa han, naar Fiskeriet slaar godt til, har sin gode Indtægt heraf. Trafikken or altsaa til gjensidig Fordel for Eier og Leier,

hvilket netop er det ønskelige Forhold. Som Bevis paa, hvilken Driftighed og rastløs Iver her i den sidste Tid raader med Hensyn til Fiskerierne i disse Egne, kan i denne Forbindelse, skjönt det strengt taget ikke tilhører den Periode, hvorom her handles, anføres, at her, vel ikke direkte til Udøvelse af den egentlige Fiskers Dont, men dog til Fremme af denne og til Forøgelse af deus Udbytte, er anskaffet et Dampskib med en Bekostning af omtrent 8,000 Spd. og bestilt et til, som skal koste en lignende Sum. Det første tilhører Handelsmand Raanæss af Kjeöen og er nærmest bestemt til Sildefiskerierne, som er hans Hovedbedrift — til at føre hans store Nöter med Mandskab og videre Tilbehör sämt Tönder og Salt frem, hvorsomhelst Silden viser sig og strax som den formærkes, hvorom han vil blive underrettet ved Telegrafan —, men agtes ogsaa anvendt under Fiskerierne i Lofoten og Finmarken, i hvilke denne driftige Mand deltager med stor Kraft. Det andet aff disse Dampskibe tilhører Kjöbmand Anton Holmboe af Vardö, og er bestemt til Brug under Fiskerierne i Finmarken og ventes færdigt saa betids, at det kan komme til Anvendelse under Loddefiskeriet i anstundende Vaar.

Naar undtages, at en större Driftsforstander i Senjen har opfundet et nyt Slags stor Synkenot, paa hvilken han har faaet Patent, men hvis praktiske Brugbarhed med Fordel nok endda er tvivlsom, medens det er vist, at den er kostbar og kræver stor Baad- og Folkemagt, vides i Femaaret ingen nye eller forhen ukjendte Redskaber at være indført til Fiskens Fangst. Men Fiskerne og Udrusterne sørger Aar for Aar med större og större Omhyggelighed for, at de fra ældre Tid kjendte og brugte Redskaber, hvormed der drages afsted til Fiskerierne, ere i bedste Stand og Udrustningen idethele god, da ogsaa Almuen har faaet Syn for, hvor meget Fiskeriets Udfald er afhængigt heraf.

Til at gjöre Fiskebedriften mindre lidelsesfuld og helbredødelæggende for Fiskerne og til forbedret Pleie af dem, som under eller i Anledning Fiskeriet rammes af Sygdom, er der i Perioden gjort særdeles meget. Logishuse, som tidligere, ialfald i Finmarken, enten slet ikke fandtes, saa det under gode Fiskerier, som trak store Almuer sammen, var ganske almindeligt, at den største Mængde Mennesker i den barskeste Vintertid maatte ligge ude under deres Baade eller i Telte, som de dannede af deres Seil, eller vare meget ufuldkomne, ere nu anskaffede i alle större Fiskevær og indrettede ined Döre, Vinduer, Kogeovne, Briske, og ofte særskilt Overrum til Töiet, saa Fiskeren nu, naar han kommer fra Söen, ikke blot faar Tag over Hovedet, men ogsaa har fuld Anledning til at varme sig, skifte Klæder, törre de vaade, tilberede sig god og nærende Mad og Drikke og hvile sig. Det er en Selvfølge, at der for disse forbedrede Logier fordres höiere Betaling end den, som tidligere har været erlagt for de daarlige, der havde, men denne forögede Betaling erlægges med stor Villighed, da Fiskerne skjønner, hvor ulige bedre de har det, og Værterne har saaledes, ligesom tidligere er bemærket om Baadudleierne, sine gode Renter af de Penge, de satte i saadanne Huse. En driftig Handelsmand i Vardö, hvor der i de seneste Aar har været samlet indtil 4000 Fiskere foruden en Masse

Fiskeopkjöbere og Fartöisfolk, samt en stor Del Arbeidere, og som saaledes er Finmarkens og maaske Tromsö Stifts største Fiskevær, har derhos indrettet et Dampkjökken med tilhörende Spiserum, stort nok for 80 Mand, og derved aabnet Almuen Adgang til naarsombelst for en billig Penge og uden Uleilighed at skaffe sig et varmt og godt Maaltid Mad,

Loven af 18de Mai 1860 om Medicinalafgift i Finmarken, der traadte i Kraft netop ved Femaarsperiodens Begyndelse, har vist sig som en særdeles gavnlige Lov. Det ved denne Afgift dannede Fonds Indtægter, som bestaar 3/4 Skilling af hver Vog Sei, som udskibes til Tromsö eller sydligere Sted, og af hver Vog Tørfisk, som udskibes til Udlandet eller til indenrigsk Sted udenfor Tromsö Stift, 6 Skilling af hver Tönde Tran, som udskibes til Udlandet eller Indlandet udenfor dette Stift, 1/5 Skilling af hver Vog saltet Fisk, som udskibes til Udlandet, og 3 Skilling af hvert stort Hundrede (120 Stkr.) Raafisk, som udskibes til Indlandet udenfor Finmarken, har været;

i 1861	3,190 Spd. 1 Skill.
- 1862	4,281 — 72 —
- 1863	2,842 — 4 —
- 1864	4,101 — 24 —
- 1865	5,372 — 114 —

Ved disse Midler har man været istand til at udbedre de ældre og bygge nye Sygehuse samt forsyne dem alle med komplet Inventarium og til at skaffe syge Fiskere Lægehjælp og Medicin ogsaa udenfor Sygehusene. Finmarken har nu ialt 7 Sygehuse, nemlig i Brevig paa Söröen i Hasvigs Sogn, i Alten, Hammerfest, paa Maasö, i Gamvig, Vardö og Vadsö. Heraf er det i Brevig og det paa Maasö nyopførte, det første i den aller sidste Tid, saa det endnu ikke har været benyttet, men först skal tages i Brug under anstundende Brevigsfiske, for hvilket det er specielt bestemt og derfor kun lidet, da Almuen der ikke er stor — den har hidtil aldrig naaet op til 800 Mand og kan ikke foröges i synderligt Mon, da Rummet for Fiskeriets Drift er lidet, ligesom dette Fiskeriers Afkastning for den fremmede tilreisende Almue sædvanligvis ikke er af synderlig Betydenhed, naar Udrustningen fraregnes. Sygehuset paa Maasö er sat i Forbindelse med Bolig for Distriktslægen i Maasö Lægedistrikt og bestaar af 2 Sygestuer med Værelse for en Gangkone samt særskilt Kjökken og Baderum. De övrige 5 Sygehuse vare opførte allerede för Medicinalfondets Oprettelse, men ere senere, forsaavidt de have trængt dertil, udvidede og forbedrede. Samtlige Sygehuse ere i vedkommende Distrikter forsynede med Læger, de i Brevig og Gamvig dog ikke stadig uden i Fisketiden. Fiskerne, uden Hensyn til hvorfra de ere, naar de kun ere traadte i undersaatligt Forhold til Norge, faar Lægetilsyn og Medicin aldeles frit og ligesaa al anden fornöden Forpleining, naar de ere saa syge, at de maa indlægges paa Sygehus. Intet af Sygehusene er synderligt stort; 24 eller indtil 30 Patienter er det höieste Antal, som kan indlægges paa noget af dem, men trues et Sygehus under stort Fiskeri med stærk Tilströmning af Almue eller i Tilfælde af ualmindelig Sygelighed med Overfyldning, er der, ved den livlige Dampskibsfart mellem Fiskeværerne under Fisketiden, god Adgang til at føre de lettest angrebne Patienter

til et andet mindre belagt Sygehus, saasom det i Alten, paa hvilket der, da det ligger aldeles udenfor Loddefiskeriets eller noget andet stort Fiskeries Omraade med Ansamling af fremmede Fiskere, sædvanligvis kun henligger ganske faa Patienter.

Udstillingerne i Aalesund og Bergen bleve med Iver benyttede til Fremvisning af dette Amts Produkter af Fiskerierne og af Redskaber af alle Slags til disses Drift, ligesom Bergensudstillingen ogsaa blev besøgt af Mange herfra og deriblandt af 10 Fiskere fra Senjens og Tromsø Fogderi og Tromsø By, hvis Reiseudgifter, 30 Spd. for hver, blev dækkede ved et Bidrag af Fogdericommunen, stort 100 Spd., og forøvrigt ved privat Sømmensud. At Beskuelsen af, hvad der var at se, og den Belærelse, som der erholdtes, har bidraget sit til den Fremgang, Fiskeribedriften i dette Amt har gjort i den sidste Tid, er ikke tvivlsomt, medens de mere fremtrædende Frugter deraf først vil spores i Fremtiden.

Det, som forøvrigt især har ansporet baade Fiskerne og Fiskehandlerne til Udvindelse af det største og bedst mulige Produkt af deres Bedrift er, hvad ogsaa siger sig selv, de gode Priser, hvori fast alle Fiskevarer — Tran, Rogn, Klipfisk, Rundfisk eller Stokfisk samt anden Tørfisk — har staaet paa de udenrigske Markeder saa godt som gennem hele Perioden og som baade har lønnet Arbeidet godt og givet gode Renter af de i Fiskehandelen og Fiskeomsætningen anbragte Penge.

Finmarksfiskens Tilberedning til Klipfisk, som tidligere har været meget indskrænket, har i denne Periode tiltaget betydelig. Tørringen foregaar ikke i eller ved selve Fiskeværerne, men i Altens Sogn ved Bunden af Altens Fjord og fleresteds i Senjen og Tromsø og mangfoldige Steder endda længer sydpaa, hvor den saltede Fisk føres hen og vaskes ud samt udbredes over dertil skikkede Klipper og større Stene. I Alten, hvor denne Bedrift først begyndtes i 1861 af en Skipper fra Christianssund, og hvor Fisken udbredes lige ved Strandbredden paa Kuppelstene, som der findes i stor Mængde og foretrakkes for selve Klipperne, har den efterhaanden tiltaget Saaledes, at der i 1865 blev tørret 350,000 Fisk, hvorved omtrent 200 Personer, størstedels Fruentimmer og Börn havde Arbejde i flere Uger og en Fortjeneste af omtrent 1400 Spd. Ligesaa er Torskeleverens Forarbejdelse til Medicintran ved Hjælp af Dampmaskine, af den samme Grund, nemlig et forøget Pengeudbyttes Udvindelse, nu udbredt fast overalt og Produktionen deraf, som maa gaa op til mange Tusinde Tønder aarlig, bleven saa stor, at den synes at maatte overstige Konsumtionen, hvis ellers Anvendelsen af denne Sort Tran indskrænker sig til medicinsk Brug.

Den Omsætning, som har været underkastet størst Forandring og som stundom har afgivet lavest Vederlag, er Tuskingen med Russerne fra Hvidehavet og den murmanske Kyst af Raafisk mod Rugmel og Havregryn, men denne Trafik er, skjönt vigtig nok for Almuen, som derigjennem for en Del skaffer sig sin Vinterforsyning, dog idethele af mindre Betydning, da den alene vedrører Sommerfiskerierne og ikke i mindste Maade de store Fiskerier. Dette høie Vederlag for

Melet, som Russerne i flere af de senere Aar har fordret, har forøvrigt formindsket Forsyningen af dette og medført forøget Indkjøb af Mel og Korn fra Östersöen og Danmark, størstedels over Bergen, men tildels ogsaa direkte.

De vigtigste Fiskerier for dette Amts Indvaanere har i sidste Femaarsperiode, ligesom tidligere, været Lofotfiskeriet i Nordlands Amt og især Loddefiskeriet i Finmarkens, til hvilke begge Fiskere fra disse Distrikter søger hen i stor Mængde. Lofotfiskeriet, hvorom af Chefen for det ved samme etablerede Opsyn afgives detaillerede Beretninger for hvert Aar, til hvilke jeg er saa fri at henvise, har, hvad Mængden af den fangede Fisk (Torsk) angaar, for dette Amts Indvaanere

- i 1861 givet noget under et Middelsudbytte,
- 1862 meget under et Middelsudbytte,
- 1863 under et Middelsudbytte,
- 1864 meget under et Middelsudbytte,
- 1865 et Middelsudbytte,

Intet af Periodens Aar har altsaa været rigtig godt, men Fiskerne har stadig faaet baade Fisk, Lever og Rogn, som Alt, med Undtagelse af en Del af Leveren, der føres hjem for der at opsmeltes, dagligen sælges strax ved Ankomsten fra Söen, godt betalt, saa Fortjenesten for de Fleste har været tilfredsstillende. Loddefiskeriet, som alene foregaar i Finmarken, men der sædvanligvis ikke samtidig overalt, men ialfald hovedsagelig, enten alene i Vestfinmarken, og der kun i Hammerfest Fogderi, eller alene i Östfinmarken, fornemmelig ved Vardö, Berlevaag, Gamvig og de övrige Vær vestover indtil Skjötningberg, slog i sidste Femaarsperiode alene i 1861 til i Vestfinmarken og var da rigt der, men ubetydeligt i Östfinmarken. I de fölgende 4 Aar har det derimod slaaet til i Östfinmarken, saa rigt som ingensinde forhen, især i de 2 sidste Aar, medens det i Vestfinmarken kun har været saare ringe. Baade Lodde og Torsk har vel indfundet sig der ogsaa i ethvert af disse Aar, men dels i saa kort Tid, dels under saa stormende Veir og dels saa langt hen paa Aaret, efter Almuens Afreise, at det ikke har kunnet blive til noget egentligt Fiske. Det under Loddefiskeriet opfiskede Kvantum, som det selvfølgelig ikke er muligt at opgive endog kun med tilnærmelsesvis Nøjagtighed, er antaget omtrentlig at have udgjort:

i 1861	6 Millioner,	
- 1862	9	—
- 1863	5	—
- 1864	10	—
- 1865	11	—

Baade Fisken og Leveren har stadigen været godt betalt, hin gennemsnitlig med 4 Spd. pr. 120 Skykker, denne gennemsnitlig med 6 Spd. pr. Tönde. Rogn faaes ikke af Loddetorsken.

De övrige Saltvandsfiskerier ere alle hvert for sig af langt ringere Betydning end de ovennævnte, men indtager tilsammen en höi Plads i Amtets Ökonomi. Brevigsfisket ved Söröen, som foregaar samtidig med Lofotfisket og angaar samme Slags Fisk, har været særdeles godt i 1861 og 1865, slet i 1862 og 1863 og middels i 1864. Antallet af Baade ved dette Fiske, som tidligere ikke har oversteget 120 med om-

trent 500 Mand, var i 1865 steget til 170 med omtrent 800 Mand, Störstedelen fra Skjervö Præstegjeld. Vinterfiskerierne paa Hjemstederne efter Torsk, som drives i mangfoldige Fjorde og Sunde fast overalt, hvor saadanne findes og som i ældre Tider gav anseligt Udbytte, har fremdeles i sidste Femaar, ligesom i en længere foregaaende Aarrække idethele kun været ringe, men alligevel nogle Steder givet Tegn til Forbedring. Saaledes i Altenfjorden og fornemmelig i Snefjord i Maasö Præstegjeld, Hammerfest Fogderi, hvor Haabet er vaagnet om de for Fjordboerne gode gamle Tidens Tilbagevenden. Seifiskeriet har paa nogle Steder, ialfald i enkelte Aar, været ret godt, men i Almindelighed baade i Senjens og Tromsö Fogderi og i Finmarken daarligt. Fogden i Senjen og Tromsö har for nogle Aar siden udstedt en trykt Skrivelse til Indvaanerne der, hvori han fraraader dem at ligge borte paa dette Fiskeri, som foregaar om Sommeren, og heri har han vistnok Ret, da det ikke kan være tvivlsomt, at den Tid, som medgaar dertil, kunde anvendes paa Jorden med sikkrere og større Fordel. Raadet synes ogsaa for en Del at være fulgt, hvilket formodes at have bidraget sit til, at Seifiskeriet i Hammerfest Fogderi i denne Periode har givet saa ringe et Udbytte, nemlig, efter Fogdens Formening, kun 60,000 Spd. aarlig mod 90,000 Spd. i forrige Femaar, og det uagtet Leveren stadig har staaet i høi Pris og Redskaberne nu ere bedre, idet Dragnoten paa mange Steder har afløst Krogen og Dorgen. Line- og Gangvadfisken i Finmarken, et Fiskeri, hvis Produkt for den aller største Del bortbyttes til Russerne mod Rugmel og Havregryn, har i samtlige Periodens Aar været upaaklageligt. Haakjærringfiskeriet er meget lønnende, men tillige i høi Grad farefuldt, fordi det især drives i den haarde Aarstid og tildels længere fra Land. I Landdistriktet er denne Bedrift derfor ikke udvidet i Periodens Løb, da Indvaanerne der kun har brugt Baade dertil. Alene i Alten har man fulgt Byernes Exempel og til dette Brug udrustet Fartöier, med hvilke man har sagt Bankerne flere Mile tilhavs, hvor Haakjærringen findes ogsaa i den bedre Aarstid og hvor der har været gjort god Fangst. Spitsbergfangsten, bestaaende i Hvalrosser, Sælhundede, Hvidfiske, Isbjørne, Rensdyr og Edderdun, vedkommer ogsaa fast udelukkende Byerne og kun for en ganske ringe Del Landdistriktet, idet der blot fra Balsfjorden har i samtlige Periodens Aar været udsendt et Par Fartöier paa denne Fangst, som har givet godt Udbytte. Især har det ene af disse Fartöiers Eier havt stadigt Held med sig og er derved bleven en formuende Mand.

I 1864 kom den bekjendte Ishavsfarer Svend Föyn fra Tønsberg herop med sit Dampfartöi, „Spes et fides“, for at gjøre Forsög med Hvalfangst, som han anstillede fleresteds i Amtet. Ved Vardö og i Varangerfjorden, hvor han fornemmelig opholdt sig, fangede han ogsaa nogle faa, men de vare for lidet værdifulde tU at gjøre Expeditionen lønnende. De Hvalfiske, som holde til der, ere derhos af en saa urolig Art, at det er meget vanskeligt at fange dem.

Sildefiskeri har i Periodens Løb foregaaet paa flere Steder i Amtsdistriktet og afgivet Agn til Fiskerierne samt godt Bidrag til Almuens egen Forsyning baade til Mennesker og

Dyr, idet Silden, fornemmelig Smaasilden, overalt hvor den kan faaes, benyttes til Foder for Kreaturene, men dette Fiskeri har intetsteds været af saadan Betydenhed, at det har afgivet noget synderligt Kvantum til Handelsvare. Bedst var det i 1864, da det slog ganske godt til i Malangen og i Fjordene paa Ydersiden af Kvalöen her ved Tromsö. Den Sild, som fiskes, er ofte meget fed og afgiver, vel tilberedt, en udmærket Vare.

Ogsaa Ferskvandsfiskerierne, især forsaavidt angaar Laxen, som søger ind til samtlige Elve i Amtet, der ere saavidt store, at de kan optage denne Fisk, og gaar opad dem, indtil den moder uoverstigelige Fossefald, har i denne Periode tiltrukket sig større Opmærksomhed end tidligere. Ved Hammerfest i Alten, Talvig og Maalselven samt ved Tromsö er ved Hjælp af en af Regjeringen udsendt Mand, Agronom Abel, anlagt Apparater til Udklækning af Laxyngel, som overalt har lykkes særdeles godt. I Talvig og Maalselven er derhos i 1865 stiftet Opsynsforeninger og en lignende ventes med Sikkerhed at ville komme istand for Reiselven i Skjervö Præstegjeld, om den ikke allerede er stiftet. Almuen har nemlig, uagtet det med det svage Politi paa Landet ikke har været muligt at overholde Fredningslovene i deres fulde Udstrækning, dog fornummet gode Virkninger af disse og erkjendt deres Nytte samt derfor bestemt sig til at understøtte dem paa den af Loven selv anviste Maade. Laxefiskeriet i Altens Elv, den rigeste i Amtet næst Tanaelven, er fra 1863 bortforpagtet til den skotske Hertug af Roxburgh paa 10 Aar mod en aarlig Afgift af 350 Spd. i de første 5 og 500 Spd. aarlig i de sidste 5 Aar og derhos med Forpligtelse at svare hver især af de 109 Mænd, som eier Fiskeretten i Elven, 3 Voger Lax aarlig enten in natura eller med Penge efter en Pris af 4 Skill. pr. Mk. Denne Ydelse, omsat i Penge, udgjör 784 Spd. 96 Skill, saa hele Forpagtningensafgiften altsaa udgjör 1,134 Spd. 96 Skill, for de 5 første og 1,284 Spd. 96 Skill, for de 5 sidste Aar. Hertugen lønner derhos et Opsyn, bestaaende af 6 Mand, til Forebyggelse af ulovligt Fiskeri i Elven. I Tanaelven, som formedelst dens Mægtighed og betydelige Længde — indtil 20 Mile eller vel endog mere —, hvori Laxen kan gaa opad den og dens Bifloder, har den største Mængde af Fisk, befinder Fiskeforholdene sig i en mislig Tilstand. Aarsagen hertil er hovedsagelig den, at denne Elv paa dens største Strækning danner Grændse mod russisk Finland, saa man ikke har frie Hænder til Anvendelse af norsk Lov paa den, men idelig maa tage Hensyn til Nabofolket, hvortil kommer, at samtlige Fiskere, paa nogle ganske faa nær, ere Lapper, som har mindre let for at fatte og erkjende, at der kan være Nytte i at lægge Baand paa sig i Efterstræbelsen af Fisken. Imidlertid er Fiskeriet ogsaa der forklaret i den allersidste Tid at have været noget bedre end de foregaaende Aar, i hvilke det, sammenlignet med gamle gyldne Tider, sagdes at gaa stadig nedad. Et Par Engelskmænd har i Periodens 2 første Aar, ligesom nogle foregaaende Aar, ligeledes fisket i denne Elv, men er i de sidste 3 Aar udeblevne.

Fiskeri efter Lax i Soen har forhen saa godt som ikke været drevet i disse Egne, uagtet Laxen er bedst, för den naar

Elven, men nu har man faaet Bevis for, at ogsaa dette kan lønne sig. I 1864 indfandt sig nemlig 2de Mænd fra Omegnen af Aalesund i Malangen Fjord udenfor Maalselven, 2—3 Mile fra Tromsö, og leiede sig der et Par Pladse, som de ansaa beleilige til Drift af Laxefiskeri, samt udsatte der sine Garn og gjorde saa god Fangst, at de siden har vendt tilbage hvert Aar, benyttende Dampskibsbefordring baade frem og tilbage. Fiskeriet har de for den største Del 1 a 2 Gange ugentlig bragt ind til Tromsö og der afsat i fersk Tilstand dels til Husholdningerne i Byen og dels til Dampskibene, til Priser, som i Sammenligning med tidligere Tiders vistnok have været høie, fra 8 Skill. pr. Mk. i Begyndelsen, efterhaanden nedad til 5 Skill, men som alligevel villigen ere ydede og viser, hvor velkommen denne Forsyning har været. Tidligere var Falbydelsen af fersk Lax i Tromsö, medens Prisen ikke oversteg 3 Skill, saa sjelden og tilfældig, at man, for at være sikker paa at kunne have den til en vis Tid, maatte bestille den fra Alten, hvilket man i de 3 sidste Sommere har været fri for. Hvad Fiskerne i Malangen ikke har faaet afsat i fersk Tilstand, har de med Kyndighed tilberedt til god Rögelax og solgt i Tromsö By, ligeledes til høi Pris. At der blandt den omboende Almue er taget og vil blive taget Lærdom af denne de fremmede Mænds Bedrift, er ikke tvivlsomt, og der nævnes allerede Personer, som vil forskaaffe sig Redskaber og optræde i Konkurrence med dem. Fiskepladse er her nok af.

5. Bergværksdrift.

Altens og Kvænangens Kobberværk har ogsaa gennem hele denne Periode været holdt i stadig Drift, men uden at svare til de Forhaabninger, hvormed forrige Periode sluttede, hvortil Grunden har været dels, at Gruberne har ydet lidet Malm, idet flere af Gangene har vist sig usammenhængende og ustadige, og dels og fornemmelig, at Priserne paa Kobberet er gaaet saa betydelig ned. Det var fornemmelig nyopdagede Leiesteder i Kvænangen, som gjorde Udsigterne saa lyse, men det varede dermed kun ganske kort. Atter i Hösten 1864 fandtes, ligeledes i Kvænangen, i omtrent en halv Mils Afstand fra de gamle Drifter, et nyt massivt Leie, som i omtrent 14 Maaneder gav en rig Produktion, men ogsaa denne Aare standsede igjen ganske i December 1865. Da imidlertid et Par af de gamle Gruber i Kaafjorden stadigen har ydet driveværdig Malm i ikke ringe Mængde, har det mindre været Mangel paa god Malm end de i betydelig Grad dalende Priser paa Kobberet — fra omkring 90 og stundom endog over 100 Spd. pr. Skpd. for nogle Aar siden til höist 65 Spd. for nærværende Tid — som har gjort Værkets Kaar saa daarlige, at Driften i indeværende Aar er bleven betydelig indskrænket, idet Bestyreren og Bogholderen samt en stor Del af Arbejderne ere afskedigede, ligesom det siges, at Værket agtes enten solgt eller ganske nedlagt, hvorfor ogsaa de övrige Betjente og Arbejdere ere opsagte til anstundende Foraar, uden at der dog haves nogen Vished om, hvorvidt Nedlæggelsen da vil blive effektueret, forudsat, at Salg imidlertid ikke kommer istand, hvormed der siges at næres Haab, idet et norsk Interessentskab skal paatænkes dannet i Christiania til Kjøb af

Værket. Den hidtilværende Overstiger fungerer imidlertid som Bestyrer.

Driften er nu hovedsagelig indskrænket til de paapegede gamle Gruber i Kaafjorden, da der i Kvænangen kun er nogle faa Arbejdere tilbage, medens Virksomheden i Raipas Gruber i Alten, ogsaa er betydelig indskrænket.

Produktionen ved det samlede Værk udgjorde i 1861 18,968 Skpd. 3 Pd. Malm og 1,031 Skpd. 48 Pd. Kobber, i 1865 respektive 18,228 Skpd. 180 Pd. og 945 Skpd. 17 Pd., i de 3 mellemliggende Aar noget mindre, og gennemsnitlig i hvert af Periodens 5 Aar 17,742 Skpd. 245 2/5 Pd. Malm og 881 Skpd. 249 2/5 Pd. Kobber, medens de aarlige Udgifter gennemsnitlig har udgjort 68,102 Spd. 851 Skill. De vare størst i 1862, nemlig 78,204 Spd. 28 Skill, og mindst i 1863, nemlig 59,347 Spd. 46 Skill. I 1865 udgjorde de 64,787 Spd. 27 Skill. Fattigudgifterne har udgjort omtrent 1000 Spd. aarlig til omtrent 52 Trængende, mest Enker og Börn. Af dette Beløb er omtrent 470 Spd. udredet af Værkskassen og Resten dækket ved en liden Afgift af Betjenternes og Arbejdernes Fortjeneste samt nogle forskellige Smaaindtægter for Fattigpleien.

Antallet af Familier, henhørende til Værket, var ved Udgangen af Perioden 186 og Folkemængden 486 af Mandkjön og 482 af Kvindekjön, tilsammen 968 Sjæle, hvoraf 329 Normænd, 17 Engelske, 89 Svensker, 12 Lapper, 518 Kvæner og 3 Russer. Betjeningen bestod af 1 Bestyrer, 1 Bogholder, 1 Hytteskriver, 1 Overstiger, 5 Understiger, 1 Handelsfulmægtig, 3 Handelsbetjente samt en Læge, medens Arbejderne vare henvend 250. Af Creature havdes 19 Heste, 152 Kjör, 127 Faar, 81 Gjeder, 5 Svin og 41 Hunde.

At Værket ikke heller i denne Periode har kunnet give Aktieeierne noget Udbytte, er af Foranførte en Selvfølge. Dets Gjæld formenes derimod at maatte være foröget, uagtet Bestyrerens Beretning Intet indeholder derom.

Den Iver for at eftersöge og finde Malmanvisninger, som i de senere Aar har aabenbaret sig i de fleste andre Egne af Landet, har ogsaa udbredt sig til dette Amt og medfört Resultater, af hvilke vistnok de fleste med Sikkerhed maa erkjendes værdiløse, medens dog et Par eller idetmindste et af Fundene synes at være ret lovende. Dette sidste er en Svovlkisanvisning ved Haveelven i Grundfjord i Helgö Annex til Karlsö Præstegjeld, som i indeværende Aars Juni Maaned er taget under Drift paa 3 Punkter med en Styrke, der har vexlet mellem 8 og 12 Mand. Paa det ene Sted, hvor Forholdet er gunstigst, har Kismassen en Mægtighed af 7 Kvarter. Hvorvidt Driften vil blive lönnende kan dog endda ikke siges med Sikkerhed og vil for en væsentlig Del afhænge af, hvorvidt Kisen kan blive fört over til England for en Fragt, som den formaar at bære, hvilket forventes at ville vise sig i anstundende Foraar eller Sommer. Leierne ere beliggende lige ved Söen og har deri en stor Fordel.

I Fjeldet Rubben i Bardo Annexogn til Maalselvens Præstegjeld er i Femaaret fundet en sölvholdig Blyglandsanvisning, som i Sommeren 1865 toges under Forsögsdrift med 4 Mand i en Tid af omtrent 5 Maaneder, hvilken Drift i indeværende

Aars Sommer har været gjenoptaget og fortsat med 5 Mand fra Begyndelsen af Juli til Midten af September. Man har dels søgt at blotte Leiestedet i tilstrækkelig Grad i Dagen og dels stræbt at trænge ind i Fjeldet paa 2de Punkter, men har endda ikke vundet saavidt frem med Undersøgelsen, at der kan have nogen bestemt Formening om Leiets Drivværdighed. Sölvholdigheden er befunden at være 5—6 Lod i 100 Pd. Blyglands.

Kalkbrændingen er ikke heller i dette Femaar udvidet men staar omtrent paa samme Punkt som forhen.

Skiferstenbrudet i Alten har fremdeles gennem hele denne Periode været holdt i Drift og det med forøget Kraft og med mere Plan, da Produktet er bleven søgt som et tjenligt Tagtækningsmiddel i videre Kreds.

6. Fabrik- og Haandværksdrift.

Nogen ny Fabrik er ikke oprettet i Femaaret, medens derimod det i forrige Beretning ommeldte Ölbryggeri ved Hammerfest har standset sin Virksomhed. Teglbrænderiet i Tromsdalen ved Tromsö har ophört med Tilvirkningen af Tagsten, men forøget Produktionen af Mursten, saavel almindelige som pressede. Ogsaa Kornmöllen sammesteds er udvidet og formaler meget mere end tidligere, da nemlig i de seneste Aar Indførselen til Tromsö af uformalede Kornvarer har tiltaget i temmelig betydelig Grad. Tranbrænderiernes Antal er i Femaaret noget forøget, Saaledes i Hammerfest Fogderi med 5.

Haandværksdriften vides ikke i denne Periode at være gaaet fremad i nogen Grad, som er Omtale værd. Distriktet er selvhjulpent, men ikke videre, og i flere Egne er endog dette knapt nok.

7. Binæringer.

- a. Husfliden kan idethele neppe siges at have gjort Fremskridt i denne Periode, hvilket ogsaa maa erkjendes at være rimeligt, da fast hele den mandlige Befolkning fra de aller fleste Egne ligger borte paa Fiskeri i den største Del af Aaret, saa Fruentimmerne maa udføre, ikke blot sit eget, men ogsaa Mændenes Arbeide i Hjemmet og derfor kun har liden Tid tilovers til Udövelse af den egentlige Husflid. Alene i Alten, hvor en Kvindeforening har sat en Haandgjerningsskole for Pigebörn i Drift, siges Husfliden af Lensmanden i sidste Femaar at have gjort glædelige Fremskridt. I nogle af Amtets övrige Herreder tilfredsstiller Husfliden Befolkningens eget Behov, i andre ikke. Salg af Husflidsprodukter finder kun ganske sjelden Sted, dog afsættes fra Fjeldfindistrikterne hvert Aar en ikke saa ringe Del Skaller og Pæsker. Ligesaa virker Finnerne i Kistrands Sogn i Hammerfest Fogderi ikke saa ganske lidt af simpelt Vadmøl og Skindfælder m. m. til Salg.
- b. Skibsbyggeri finder fremdeles ikke Sted i Landdistriktet, medens derimod, foruden at nogle Kumser ogsaa i dette Femaar ere byggede i Maalselven, Bygning af Sköiter eller mindre Dæksfartøier til Fiskeri er paabegyndt i Skjervö Præstegjeld og Hammerfest Landsogn. Baadbyg-

geri har i dette Femaaret været drevet omtrent i samme Udstrækning som tidligere i de Distrikter, hvor Skove have, som kan levere fornödent Træværk dertil, fornemmelig i Sydvaranger, hvorfra aarligen omtrent 80 der nybyggede saakaldte Firroringer ere solgte til Vadsö og Landdistriktet paa Nordsiden af Varangerfjorden for en Pris af 25 Spd. pr. Stykke, uden Seil og Drægge, hvorved altsaa Sydvarangers Indvaanere for Materialier og Arbeidere har havt en aarlig Indtægt af omtrent 2000 Spdlr.

- c. Jagten tör ikke siges at have vundet nogen Fremgang og afgiver ikke i Almindelighed nogen Bifortjeneste, medens den for de Enkelte, som befatter sig dermed, stundom kan lönne sig ret godt. Egentlige Rovdyr, Björne og Ulve, skydes kun sjelden og over denne Del af Jagten er Opgaver aarligen tilstillede det kongelige Departement for det Indre. Af Ræv, Oter og Sælhund skydes derimod fleresteds ikke saa faa, og Udbyttet heraf giver den bedste Afkastning. Ryperne har i samtlige Periodens Aar været tilstede i tilfredsstillende Mængde, og da der i flere Distrikter er Adskillige, som fra Begyndelsen af Hösten udover Vinteren stadigen gaa paa Jagt efter dem, maa heraf være Höstet nogen Fortjeneste. I Balsfjorden findes saaledes flere Finner, som hvert Aar begiver sig ud til Öerne ved Havet, hvor Ryperne findes i störst Mængde, og skyder saadan, som de afsætter i Tromsö, og paa samme Maade forholder det sig i andre Sogne, fornemmelig omkring Byerne. Foruden i disse opkjöbes ogsaa paa Dampskibene en stor Del Ryper og föres sydover lige til Hamburg og i den sidste Tid tildels til England. I Fjeldfinedistrikterne bliver ligeledes i gode Rypeaar dels skudt og dels fanget en stor Mængde af disse Fugle, som sammen med dem, der föres ned fra Sverige og Finland og udgjör Massen af vort Vildt, omsættes ved Markederne.
- d. Fragtfarten og Landtransporten er af samme ringe Betydning som forhen, idet den ikke drives i videre Udstrækning end ved sidste Beretning forklaret.
- e. Handelen. Denne er, forsaa vidt angaar det egentlige Finmarken, hvor den alt i længere Tid har været meget friere end i det övrige Land, ved Loven af 22de Juni 1863 bleven end friere, fornemmelig derved, at der til at etablere saadan Virksomhed i fuldeste Udstrækning ikke længer behöves kongelig Bevilling, idet derimod nu enhver Mand og Kvinde, som har de i saa Henseende fornödne Egenskaber, kan forlange sig meddelt Handelsret paa hvilket som helst opgivet Sted, der ikke ligger en By altfor nær, alene ved Henvendelse til Fogden, af hvem faaes et Brev, som hjemler Retten. Fölgen heraf har, som det var at vente, været den, at Antallet af Handelsmænd er bleven betydelig forøget, Saaledes i Alten-Talvigs Thinglag fra 5 til 10, i Hammerfest Fogderi fra 17 til 38, hvoraf dog 11 driver sin Virksomhed alene under Fisket, og i Varangers Fogderi fra 2 til 15. Forögelsen i den övrige Del af Altens Fogderi og i Tanens Fogderi

kan ikke sikkert angive, da Intet derom er mig meddelt, men den vides at staa i Forhold til Forøgelsen i de 2 andre Fogderier. Foruden denne Udvidelse af Antallet af Handelsmænd, har den nævnte Lov ingen mærkelig Indflydelse havt paa Handelen, navnlig ikke paa dennes Gang, i de Distrikter, hvor ethvert Fiskevær allerede i lang Tid har været besøgt dels af russiske og dels af norske Fartøier, saaledes som Tilfældet har været overalt i Hammerfest og Tanens Fogderier samt den Del af Varangers Fogderi, som ligger vestenfor Vardö, idet nemlig Konkurrencen baade om Opkjøb af Almuens Fiskeprodukter og om Salg af dens Fornödenhedsvarer, ogsaa for den nye Lov, var tilstrækkelig stor til at holde Priserne paa hine op i tilbørlig Höide og paa disse ned paa det rette Punkt. I de Egne derimod, hvor der forhen ikke kom fremmede Opkjøb ere af Fisk, forsynede med Varer til Salg, Saaledes som Tilfældet var i Alten og den største Del af Varangers Fogderi, har Loven eller det ved Samme fremkaldte større Antal af Handelsmænd og den derved indtraadte betydelig forøgede Konkurrence i Kjøb og Salg, medført stor Lettelse for Almuen, idet den nu ikke behøver at bringe sine Produkter, ofte langveis, til en vis Handelsmand, men derimod flere saadanne nu indfinder sig hos Fiskerne for at kjøbe, hvad de har at sælge, ligesom det ikke kan feile, at Almuen har sporet nogen Prisforbedring, hvortil kommer, at den lettere Forbindelse mellem Handelsmændene og Almuen gjør det ufornödent for denne at forsyne sig med Varer for lang Tid hver Gang, da han nemlig nu kan gjøre det saa meget oftere. Loven erklæres derfor ogsaa saa godt som af Alle at have virket til Gavn for Distriktet Af de ældre privilegerede Handelsmænd, som saa den imøde med Frygt, vides ikke flere end 1 at have standset sin Virksomhed, efterat den traadte i Kraft og hans Forfatning var allerede forud saa mislig, at Standsningen sandsynligvis vilde indtraadt, om Loven end ikke var kommen. Man har forøvrigt bebreidet Loven, at den har gjort Salg og Udskjækningen af Vin i Landdistrikterne almindeligere og derved virket til Forøgelse af Drukkenskab, og det kan desværre ikke nægtes, at heri vistnok er nogen Sandhed; men det maa derhos erindres, at Lov om Handel i Almindelighed er Et og Lov om Handel med og Udskjækning af berusende Drikke noget Andet, saa den i de senere Aar tiltagne Drikfældighed i flere Egne af Finmarken mere maa tilskrives Mangelen af tilstrækkelig kraftige Love mod Salg og Udskjækning af Vin end hin almindelige Handelslov. Ved Loven om Udvidelse af Handelsfriheden paa Landet af 20de Mai dette Aar § 1 er allerede gjort nogen Forbedring i denne Henseende.

I Senjens og Tromsö Fogderi er i Perioden oprettet 4 nye privilegerede Handelssteder, nemlig i Harstadvan i Thronenæs Præstegjeld, paa Aarsten i Gratangen Fjord i Ibestads Præstegjeld, i Skogshavn i Tranö Præstegjeld og paa, Mestervik i Malangens Annexsogn til Balsfjordens Præstegjeld, ligesom et ældre saadant, som i nogen Tid

har været nedlagt, nemlig Finkrogen i Tromsösundets Præstegjeld, er gjenoptaget. Nogle Handelsmænd efter Loven af 18de September 1857 er derhos ogsaa tilkomne i Maalselven og Bardo samt i Karlsö Præstegjeld, i hvilket sidste det er bleven saadanne tilladt at etablere sig, uagtet Distriktet ligger ved Söen.

De ved kongelig Resolution af 27de October 1858 midlertidig oprettede Markeder ved Bunden af Bugöfjord og paa Kirkesnæs ved Bögfjorden, begge Steder i Sydvaranger, ere ved lignende Resolution af 28de Marts 1863 bestemt at skulle vedblive indtil videre. Det sidste har i de Par seneste Aar, efterat en fast Handelsmand har nedsat sig paa Stedet, kun været lidet sögt, hvorimod Sogningen til det förste og Omsætningen ved Samme har været ret livlig i alle Periodens Aar. Alle de ældre Markeder, nemlig Karlebottens i Næsseby, Bosekops i Alten, Kjækan i Skjervö og Skib ottens i Lyngen bestaar fremdeles og Omsætningen ved et Par af dem, nemlig Bosekops og Skibottens er ikke ubetydelig. Især forhandles der store Kvantiteter af Smör, som nedbringes fra Finland og Sverige.

At Handelen idethele har tiltaget, er ikke tvivlsomt. Dette er allerede en nödvendig Følge af den forøgede Folkemængde og de gode Fiskerier gennem hele Perioden. At angive Omsætningens Forøgelse i Tal er forøvrigt ikke muligt.

Multebærmyrene gav i 1862 saagodt som intet og i 1865 kun et meget ringe Udbytte, hvorimod de andre 3 Aar af Perioden vare Middelsaar. I saadanne Aar er Prisen paa en Tönde Multegröd almindeligvis 10 Spd., medens den i Aar som de 2 nævnte mislige kan være op i 30 Spd.

Dunværene har i denne Periode givet endda større Afkastning end i den foregaaende og idethele end hvilkensomhelst tidligere, ikke saa meget paa Grund af en større Mængde Dun, da Forøgelsen ialfald ikke har været særdeles betydelig, som ved den end yderlig stegne Pris. For 10 Aar siden var Prisen omkring 1 Spd. pr. Mark. Nu gives villig ved Kjøb fra förste Haand 9 Ort. At nogen Tilbagegang fra denne Höide vil finde Sted er ikke rimeligt, da Dunen herfra har fundet et nyt Marked i England.

8. Tilstanden i Almindelighed

maa med Sikkerhed kunne siges at være gaaet fremad i Löbet af Perioden og nu, naar alene undtages ganske faa Distrikter, at være ret tilfredsstillende. Vel er der i Femaaret thinglæst Gjeldsbreve og Skifteudlæg med Pant i faste Eiendomme til et Belöb af 249,072 Spd. 68 1/2 Skill., medens kun er aflæst saadanne for 117,347 Spd. 23 1/2 Skill., saa der altsaa er en Tilvæxt i denne Post af 131,725 Spd. 45 Skill., ligesom Exekutioner og Udpantninger er afholdt for 64,238 Spd. 16 Skill., men herpaa kan ikke lægges nogen Vægt, da fordeförste thinglæste Panteheftelser til meget betydelige Belöb baade kan være og er afgjort uden at være afløst og dernæst den virkelig tilstedeværende Forøgelse af saadan Gjeld kan have tjent til Dækkelse af anden lös Gjeld Og altsaa kun

er traadt istedetfor denne, som ogsaa Tilfældet for en stor Del har været, ikke at tale om at optagne nye Pantelaan kan være anvendte til Erhvervelse af dels faste og dels löse Eienomme, som ikke blot for Tiden giver fuld Valuta for Laanene, men ogsaa indeholder Midler til Formuens Forögelse, og at de thinglæste Heftelser repræsenterer saadan Anvendelse, er vist, da her i Femaaret er foregaaet Afhændelse af faste Eienomme — dels Leilændingsgods og dels andet — for et Beløb af 293,979 Spd. 47 Skill., altsaa meget mere end, ikke blot Forskjellen mellem Thinglæsning og Aflæsning, men endog den thinglæste Heftelsessum alene, uden noget Hensyn til Aflæsning. Medens alene heri synes at ligge et stærkt Bevis for Fremgang, kommer endvidere til, at Huse, Beklædning, Redskaber til Udövelse af Befolkningens Bedrift baade paa Land og Sö, Kreature m. V. er betydelig foröget og forbedret. Et sikkert Tegn til, at de ökonomiske Kaar hos Befolkningen inden Distriktet idethele ere gode, er ogsaa Folkemængdens stærke Stigen fra 49,279 den 31te December 1855 til 57,688 den 31te December 1865, thi saadan Forögelse — over 17 Procent —, som, vel at mærke, for en meget stor Del hidrorer fra Indflytninger, finder ikke Sted i Lande eller Landsdele, hvor Armod og ökonomisk Tilbagegang er Menneskenes Lod, og allermindst i Egne, hvor de ved Siden deraf maa döie lange Vintre og et overmaade barskt Klimat samt stærke Overgange i de naturlige Lysforholde, der virke kuende baade paa Legemet og Sindet og i Almindelighed maa drive deres Dont under saa farefulde Omstændigheder, at forholdsvis mange Menneskeliv gaar tabt. En anden Omstændighed, hvorfra der ligeledes formenes at kunne sluttes til foröget Velstand inden Distriktet, er Sparebankernes Flor. De 4 ældre i Ibestad, Tromsö, Hammerfest og Vadsö har nemlig tiltaget betydeligt, medens, som allerede i min forrige Beretning tildels bebudet, nye ere oprettede i Thronenæs, Maalselven, Skjervö og Alten. Om alle disse Indretningers Virksomhed er Beretninger aarligen indgivne til det kongelige Finants- og Told-Departement. Som deraf fremgaar, har især Tromsö Sparebank gaaet raskt fremad, idet dens Forvaltningskapital, som ved Udgangen af 1860 udgjorde 162,710 Spd., var den 31te December 1865 gaaet op til 267,118 Spd. 96 Skill. Af dette Beløb, hvoraf i sidste Femaar altsaa er tilkommet mere end 100,000 Spd., var 23,721 Spd. 17 Skill. Sparebankens egen Eiendom og af Resten tilhørte den störste Del Landdistriktets Indvaanere, da Befolkningen i Tromsö By kun har forholdsvis lidt henstaaende der. Den Landalmue, som Saaledes eier det meste af de Penge, Tromsö Sparebank har under Forvaltning, tilhører rigtignok ikke dette Amt alene, da der ogsaa fra Nordlands Amt indsættes Penge her, men den störste Mængde af Indskyderne i Tromsö Sparebank og den betydeligste Del af de der indskudte Penge er dog hjemmehörende i Finmarkens Amts Landdistrikt, fornemmelig Senjens og Tromsö Pogderi, da de indskudte Beløb fra det egentlige Finmarken ikke ere af Betydning. Af Landdistriktets Sparebanker havdes den 31te December 1865 under Forvaltning:

af Ibestads Sparebank	93,291 Spd. 116 Skill.
- Thronenæs Do	23,754 — 81 1/2 —

af Maalselvns Sparebank	3,699 Spd. 19 Skill
- Skjervö Do., som först begyndte sin Virksomhed den 15 de Juni s. A	1,974 — 10 —
- Altens Sparebank	8,703 — 69 —

At Distriktets ökonomiske Tilstand maa have gaaet fremad i denne Periode, er ikke mere end rimeligt, da Fiskerierne, som danner dets Hovednæringskilde, og især Loddefisket i Finmarken, hvorpaa det fornemmelig kommer an, i de sidste 5 Aar har givet godt og i de 2 sidste Aar endog rigt Udbytte. Flere af Periodens Aar har vel været mislige for Jordveien og dette har vistnok, især i Senjen og Tromsö og i Alten, havt sin Betydning, men den har dog været underordnet mod Fiskeriets særdeles gode Afkastning. Det er alene Maalselven og Bardo, for hvem Udbyttet af Jorden er afgjörende, da Folket der saa godt som aldeles ikke deltager i Fiskerierne, og disse Sogne tör derfor ikke heller siges at være gaaet syndelig fremad i Femaaret, men paa den anden Side ere de ialfald ikke gaaede tilbage, da de ved flere paa hverandre fölgende gode Aar i Slutningen af forrige og Begyndelsen af denne Periode vandt saavidt Kræfter, at de ved de mislige Aar i Slutningen af sidste Femaar ingenlunde ere kuede. Naar det ogsaa om enkelte andre Distrikter, saasom Lyngen og Skjervö, maa siges, at Fremgangen kun har været ringe, er Grunden hertil den, at Mængden af Fiskere derfra ikke har kommet til at deltage i Loddefisket. Lyngsværingerne har nemlig fra gammel Tid hængt stærkt ved Lofotfisket og Skjervöværingerne ved Brevigsfisket, og begge har sædvanligvis holdt saa længe til ved disse Fiskerier, at det er bleven for sent for dem at naa frem til Loddefisket i rette Tid. For Fjeldfinnernes Vedkommende maa det upaatvivlelig ansees afgjort, at de i de senere Aar have gaaet tilbage i Velstand, hovedsagelig som Følge af Grændsepærringen fra russisk Side og hvad dermed staar i Forbindelse, idet Mosemarkerne alene paa norsk Grund efterhaanden mere og mere vise sig utilstrækkelige og aarligen en stor Mængde Rensdyr farer over paa finlandsk Territorium og tabes for Eierne. Fra Kautokeino udvandres der, for at undgaa disse Vanskeligheder, hvert Aar til Karasundo, og sædvanligvis er det de rigeste Familier, som Saaledes drager bort og tager sin Formue med. I Karasjok, Polmak og Sydvaranger staar dette Middel ikke til Raadighed; der maa Fjeldfinnerne forblive i sin Hjemstavn og rolig finde sig i deres Velfærds Foringelse, hvortil ogsaa deres stærke Hang til berusende Drikke i væsentlig Grad bidrager, ligesom derhos Rentyveri, som gaar stærkt i Svang imellem dem, og andre Laster virker til yderligere at demoralisere dem og forringe deres Kaar. I Kautokeino, hvor Nydelsen af Brændevin og anden berusende Drik for 13—14 Aar siden, som Følge af den da indtraadte religiöse Vækkelse, ganske ophörte og i efi Række af Aar saa godt som aldeles ikke sporedes, er samme vel igjen saa smaat begyndt, men Drukken-skab kan dog ikke siges atter at være bleven herskende der. Rentyveri er derimod meget almindeligt der ligesom i de andre Fjeldfinnesogne.

Medens den ökonomiske Tilstand inden Amtsdistriktet,

som Forklaret, ganske sikkert maa siges Almindelighed at have forbedret sig og nu at være god, er det lige saa vist, at den kunde være endda bedre, naar den store Masse af Almuen viste fuld Driftighed og Omtanke i sin Virksomhed og anvendte fornuftig Ökonomi og Sparsommelighed i Brugen af sine Midler samt afholdt sig fra Drik, ruinerende Kortspil og andre Udskeielser. Men i alle disse Henseender mangler der meget, som almindeligt er overalt i Verden, hvor Penge i en Fart fortjenes i forholdsvis rigeligt Maal. Den dygtige Fisker kan, naar Lykken ikke er ham imod, först fortjene en ret vakker Lot, ikke sjelden 50 Spd., i Lofoten og derefter ved Loddefisket i Finmarken, naar dette slaar til et eller andet Sted, som det nu har gjort mange Aar efter hverandre, tage ind endda mere, ofte 100 Spd. og derover, stundom lige indtil 200 Spd., uden at dertil behöves nogen særdeles bekostelig Udrustning, da Redskabet, som benyttes ved dette Fiskeri, alene er Haandsnöre eller Liner. Med disse 2 Fiskerier hengaar Tiden fra Nytaar indtil henimod Slutningen af Mai. I Resten af Aaret indtil i September kan fremdeles, naar der ikke haves Jordbrug at passe, fortjenes Penge ved Fiskeri, nemlig enten ved Seifiske paa de mangfoldige forskjellige Seigrunde inden Distriktet eller ved Haakjærringfiskeri paa Bankerne med Dæksfartøier, som nu udsendes i stort Antal fra Byerne, især Hammerfest og Tromsö, eller ogsaa kan den, som foruden til Baadfart og Fiskeri ogsaa er dygtig til andet almindeligt Arbeide og derhos er ordentlig og skikkelig, tage Arbeide, som altid er at faa for saadanne Folk baade paa Land og i By til en Daglön af en halv Daler og ofte mere. Senhöstes og indtil Nytaar kan endvidere tjenes Penge ved Sildefiske, som sædvanlig slaar til i en eller flere Fjorde. Adgangen til Fortjeneste er Saaledes for Arbeidsklassen unægtelig særdeles god og naar denne Adgang benyttes med Flid, kan der tjenes overmaade godt. Men saa gjælder det at passe paa det Fortjente og i saa Henseende er der mange Farer og Fristelser, for hvilke de, som ikke ere stærke — og disse ere mange — ligger under. I de store Fiskevær, hvor den störste Mængde af Fiskere er samlet og hvor Fortjenesten strømmer rigeligt ind, er der altid tilstede Jöder og andre Skakrere med Uhre, Kjæder og en Masse andet nyttigt og unödvendigt Kram, som stikker Fiskerne, fornemmelig de unge, i Öinene og trækker mange Penge fra dem, saasnart saadanne ere forhvervede. Saa kommer, hvad der er det Værste, Vinboderne, hvoraf der overalt findes mange og hvor der drikkes forfærdeligt, saa der ikke er Faa, for hvem den hele Fortjeneste saa godt som ganske skylles bort, ligesom ogsaa Flere under deres Beruselse bliver bestjaalne for betydelige Belöb. Endelig er der Kort- og Terningspil, som sædvanligvis foregaar paa Vinboderne og hvorved Mange dels spiller bort og dels i Spil bedrages for ikke ubetydelige Belöb, da der ofte spilles höit. Disse Fristelser til at sætte Penge overstyr, som i Fiskeværene kun viser sig, medens de store Fiskerier der foregaar, er i Byerne Stedse tilstede og foröges der endvidere ved Dandseboderne, hvori der ikke blot dandses, men tillige drikkes og slaaes og Oves Udskeielser i alle Retninger.

Foruden at saaledes en ikke ringe Del al hvad Fiskerne

erhverver, ligefrem sættes overstyr paa den sörgeligste Maade, er her ogsaa en stor Mængde, som ikke benytter Anledningen til at tjene Penge fuldtud, men standser paa Halvveien eller ophörer at fiske, saasnart som de finder at have fortjent saa meget, at de kan klare sig til næste Fiske, idet de finder, at det hermed kan være nok, hvorfor de ikke heller bestiller Noget i Tiden fra det ene Fiske til det andet, men alene tærer paa hvad de har fortjent og ellers gaar ledige. Dette siges især at være Tilfældet med de saakaldte Löskaarer eller Selvfosterkarle, Selvholderkarle, hvorved forstaaes unge Mandfolk, som ikke tager Tjeneste eller fast Arbeide, men lever paa egen Haand, idet de forlader Fædrenehjemmet og mellem Fiskerierne tager Tilhold, hvor det kan falde sig. Denne Maade at bruge Livet paa, som bliver mere og mere almindelig, maa selvfølgelig være fordærvelig, da den giver Smag paa Lediggang, og beklages derfor ogsaa enstemmig af Befolkningen i Almindelighed. En anden Klasse af Fiskere, for hvem Fortjenesten eller en Del af den ofte spildes, er Gaardmænd, som holder flere Creature, end de har Höstet Furage til og som derfor, naar denne lidt over Nytaar eller hen paa Vaaren, medens her endda haves fuld og streng Vinter, er sluppet op, maa forblive hjemme eller vende hjem midt under det bedste Fiske eller endog i Begyndelsen af samme, for ved Samling af Surrogater at holde Liv i sine Dyr. Dette Uvæsen er vistnok i Tilbagegang, efterat det er bleven mere og mere klart for Almuen, hvor ravgalt et saadant Forhold er, men de ere alligevel ikke Faa, som endda paa den her anförte Maade holdes tilbage fra at fortjene, hvad de ellers kunde.

Dersom den store Flerhed af Almuen indrettede sig forstandigt, ikke blot med Hensyn til Driften af Fiskerierne, som er dens Hovednäring, men ogsaa i dens övrige Forholde, og derhos var virksom, ordentlig og sparsommelig, maatte her nödvendigvis herske jevn Velstand i Amtet, da det ikke mangler paa Anledning til god Fortjeneste, og naar det med den ökonomiske Forfatning ikke staar bedre til end, som Tilfældet er, antages det hovedsagelig, om ikke udelukkende, at maatte tilskrives de paapegede Misligheder fra Folkets Side. Hermed vil jeg dog ikke kaste nogen sær Daddel paa Befolkningen, da det jo har sig paa samme Vis alle andre Steder i Verden, hvor Penge tjenes hurtigt, idet de i saa Fald ogsaa sættes hurtigt overstyr. Livet og Forholdene i Finmarken, ialfald under de store Fiskerier, naar en talrig Almue er samlet der, ere idethele ikke lidet kaliforniske. En Bekræftelse paa, hvad anført er, ligger forövrigt deri, at her er en Del Almuesmænd, som benytter Anledningen til Arbeidsfortjeneste i fuldt Maal og tillige holder sig ædruelig og viser Sparsomhed og Forsigtighed, og som derfor ogsaa lægger sig Formue til og lever godt.

Hvad specielt Ædrueligheden angaar, saa staar det med den desværre ikke længer saa godt til som ved Afgivelsen af min forrige Femaarsberetning, da dels Brændevinet har vundet noget af det tabte Terræn tilbage og dels Nydelsen af forskjellige saakaldte Vine, hvoraf Hovedindholdet er Brændevin, og af andre Opblandelser hermed mangededs har taget Overhaand og i enkelte Distrikter, fornemmelig i Finmarken, har

naaet en saadan Höide, at det er bleven til aabenbar Ödelæg- gelse baade i økonomisk og i moralsk Henseende.

Tjenerlønnen er noget forskjellig inden det vidtstrakte Amt, men varierer idethele, naar den ydes alene i Penge, fra 20 lige til 60 Spd., almindeligst fra 30 til 50 Spd., for en Dreng og fra 6 til 20, almindeligst fra 10 til 16 Spd., for en Pige. Fleresteds er det ellers sædvanligt, at Tjenerne faar en Del af deres Lön i Klæder, ligesom Drengene stundom, foruden Pengelønningen, som da ikke er höi, har saakaldt Dagsror, hvorved forstaaes Ret til under Lofotfisket eller Loddefisket i Finmarken eller et andet Fiske, som inden Distriktet er af Betydenhed, at forlade Tjenesten for, sædvanligst sammen med Husbonden, at deltage i Fiskeriet, af hvis Afkastning han da nyder en bestemt Andel. Daglönnen for en leiet Arbejder er fra 36—40 Skill, for en Mand og 12—24 Skill, for en Kvinde og derhos for Begge Kost.

Uagtet den gode Anledning til Fortjeneste og de höie Tjenerlønninger, som her bydes, har dog Udvandringslysten vundet alvorlig Indgang ogsaa her, saa at i ethvert af Periodens Aar Flere ere afreiste til Amerika for der at söge sig et nyt Hjem. Hvor mange der idethele er afreist, ser jeg mig ikke istand til med Bestemthed af angive, da jeg ikke har kunnet erholde fuldstændig Oplysning derom, men Antallet gaar vistnok op til mindst 4—500, da Emigrationen omfatter hele Distriktet ligefra Kvædfjord og Thronenæs til Sydvaranger, og der, som allerede anført, er reist Folk hvert Aar. Fra enkelte Distrikter er Antallet for Femaaret nöagtig opgivet, Saaledes fra Kvædfjords Præstegjeld til 26, fra Ibestad til 48, fra Skjervö til 11, fra Altens Præstegjeld til 20, fra Hammerfest Fogderi til 2 og fra Varangers Fogderi omtrent 110, hvoraf dog kun en Del tilhörer Landdistriktet. I 1864 foregik Udvandringen störstedels fra Tromsö, hvorfra 2 store bergenske Skibe, hvert især med 2—300 Emigranter, hvoraf en meget stor Del fra Amtets Byer, afgik til Kvebek. I de andre Aar har Reisen været lagt over andre Byer, fornemmelig Bergen. Udvandringen har bestaaet ikke blot af Nordmænd, men ogsaa af Kvæner i ikke saa ringe Antal og nogle enkelte Lapper,

I almindelig Oplysning antages Amtet idethele ikke at staa tilbage. Skoleloven af 16de Mai 1860 er overalt gennemført i det Ydre, saavidt som Omstændighederne tillader, og giver, efter hvad der fra de allerfleste Distrikter, yttres, Haab om god Frugt, medens ved Siden deraf klages stærkt over de förögede Skattebyrder, som den har forvoldt. De 3 forskjellige Sprog, som i mange Kommuner tales af Almuen, föröger selvfølgelig baade Vanskelighederne ved Undervisningens Meddelelse og Udgifterne derved. Det er rimeligt og derfor at haabe, at extraordinær Hjælp bliver ydet af Statskassen til Bestridelse af disse Udgifter, dette saa meget mere som Skoleundervisningen antages at være det eneste Middel, hvorved man vil kunne gjøre den store Indvandring af Kvæner fra Finland uskadelig for Landet. Herom finder jeg det överflödigt her at udtale mig nærmere, da den Sag baade af mig og Andre er vidtlöftig omhandlet ved andre Anledninger.

Over de commuuale Ydelser af enhver Art, som tilsammonlagte udgjör Belöb, som fleresteds maa erkjendes at være

betydelige og vistnok at fälle trykkende, er aarlige Opgaver tilstillet det kongelige Departement for det Indre. Amtskommuneskatten udgjör nu for Senjen og Tromsö 2 Spd. pr. Skylddaler, uagtet Medicinalfondet bærer en god Del af Amtsudgifterne, og blev af sidste Amtsformandskab for Finmarken bevilget med 5,000 Spd. aarlig, medens ogsaa der haves et Medicinalfond med et aarligt Udgiftsbudget paa 4,700 Spd., og derhos en Brændevinsafgiftskasse, som dækker Udgifter til et aarligt Belöb af omtrent 5,500 Spd.

Noget Bygdemagasin findes nu ikke mere i Amtet, efterat det i Tranö, som var det sidste tilbageværende, er hævet i Begyndelsen af Femaaret.

En Assuranceforening mod Ildsvaade er i Periodens Löb stiftet i i Thronenæs Præstegjeld.

Veie, som her kan være Gjenstand for Omtale, haves kun i Kvædfjord og Thronenæs Sogne paa Hindöen, i Salangens Annexsogn til Ibestads Præstegjeld, i Maalselvns og Bardo Sogne, over Lyngseidet i Lyngens Sogn, over Alteidet i Skjervö og Talvigs Sogne, ved Talvigs Kirkested og i Altens Sogn. Ved den i min forrige Beretning ommeldte Bevilgning af 16de og ved en liden Tillægsbevilgning af 17de ordentlige Storthing samt ved Naturalarbeide er i denne Periode i Maalselven, fornemmelig i Retningen lige opad Hoveddalen og for en Del ogsaa i Sideretningen mod Bardodalen slet Vei, som kun stykkevis og til Nöd var fremkommelig med Hjulredskab, i en Længde af ialt over 4 Mile omlagt til god Kjörevei, saa der nu er fremkommeligt med Hjulredskab lige fra Dampskibsanlöbsstedet Maalsnæs ved Maalselvns Udlöb i Malangen Fjord til Kongsli ved nedre Rostadvandet i Maalselvns Överbygd i en Længde af ialt 6—7 Mile, for de förste 4 Miles Vedkommende meget godt og for Resten saavidt taaleligt, at det kan gaa an, indtil Midler faaes til at gjøre ogsaa dette Stykke godt. Ligesaa er i Bardo, ved Hjælp af 840 Spd. af det af 15de ordentlige Storthing til Forbedring af de finmarkske Veie bevilgede Belöb og ved et Tilskud, stort 93 Spd., af Kommunen samt ved Naturalarbeide, de værste Veistykker mellem Sognets Grændse mod Maalselvns Hovedsogn og Bardo Kirke omlagte og ordentlig oparbejdede, saa der nu er fremkommeligt med Hjulredskab lige til Gaarden Vigen, som ligger omtrent 2 1/2 Mile fra nævnte Grændse og 4 Mile fra Maalselvns Hovedkirke, og endvidere i den övre til Bardo Sogn hørende Del af Salangsdalen omlagt flere Stykker af den derværende Vei, som förer ned mod Bunden af Salangen Fjord, hvor Indvaanerne i dette Dalföre og den störste Del af Befolkningen i Bardo Hovedbygd, uagtet denne skilles fra Salangsdalen ved Höiden Kobryggen, har sin Forbindelse med Söen. Ved en af 18de ordentlige Storthing tilstaaet Bevilgning paa 4,000 Spd. vil Veien gennem Bardodalen og Salangsdalen blive forlænget og forbedret, saa der tör haabes at ville blive, fremkommeligt med Hjulredskab overalt i Hoveddalföerne. I Kvædfjord og Thronenæs Sogne, hvor man allerede i nogen Tid har haft en, saavidt vides, alene ved Naturalarbeide tilveiebragt Kjörevei paa idethele omtrent 1 3/4 Mil fra Thronenæs Præstegaard og Kirke samt Dampskibsanlöbsstedet Harstadhavn til Handelsstedet Borkenæs ved Kvædfjords Kirke eller noget der forbi,

har man i Femaaret, foruden at forbedre det gamle, arbeidet videre langs Stranden ved Kvædfjorden, hvor der nu kan kjøres til Gaarden Bremnæs over en Mil udenfor Borkenæs, ligesom man i Thronenæs har paabegyndt Oparbeidelsen af en ny Linie mellem Kasfjorden og Sandtorv i en Længde af 3—4 Mile. Veien over Lyngseidet, som ikke er fuldt en Fjerding lang, har i en lang Række af Aar ikke været vedligeholdt, da Vedligeholdelsen fra gammel Tid ikke har paahvilet Nogen, og den er for Tiden saa godt som ganske forfalden, men den vil antagelig i næste Aar blive omlagt og paany oparbeidet, da sidste Storthing dertil har bevilget 1000 Spd. og Lyngens Kommune forpligtet sig til at vedligeholde Veien for Fremtiden. Veien over Alteidet, paa hvilken der, siden Dampskibsfarten til Hammerfest er bleven udvidet til det hele Aar

og siden den, paa Grund deraf, ophørte at befares af Posten, er meget ringe Færdsel, er siden den Tid ikke heller vedligeholdt og derfor i en saa daarlig Forfatning, at den nu neppe kan befares med Hjulredskab. Veien ved Talvigs Kirkested er i Femaaret aldeles ikke og Veinettet i Alten kun ganske lidt udvidet, men begge godt vedligeholdte og adskilligt forbedrede. Forøvrigt er jeg saa fri at henvise til den tabellariske Oversigt over Veiene.

Antallet af Kirker i Amtet er i Femaaret forøget med 5 nye, nemlig Tromsösundets og Sydvarangers Hovedkirker og Salangens og Sørfjordens Annexkirker, den første i Ibestad, den anden i Karlsö eller nu i Lyngens Præstegjeld, samt Laxelvns Kapelkirke i Kistrands Præstegjeld.

B. Kjøbstæderne.

1. Tromsø.

For Byens Handel, ligesom for dens Næringsdrift idethede, maa denne Periode vistnok kunne siges at have været fordelagtig.

Höstens Afkastning i Landdistriktet har i et Par af Aarene været mindre god og i det sidste endog i höi Grad mislig, og dette er vel ikke uden lammende Virkning paa Byens Rørelse, men denne opveies dog fuldkommen af Fiskerierne, som idethele har været særdeles gode. Lofotfiskerierne har, hvad Udbyttets Mængde angaar, rigtignok ikke været mere end middels, men de har dog, paa Grund af stadig gode Priser paa samtlige Produkter, givet Fiskerne et tilfredsstillende Udbytte, og dette har for Tromsö Kjøbmænd, uagtet de ikke selv tager nogen direkte Del i disse Fiskerier, sin store Betydning, fordi en stor Del af deres Kunder fisker i Lofoten. Loddefisket i Finmarken har, især i Periodens 2de sidste Aar, været rigere end nogensinde forhen, og da det fornemmelig er derfra Tromsö By henter sin Trivsel, er det en Selvfølge, at dette maa have virket i höi Grad oplivende paa dens Handel. Dens Kjøbmænd har Etablissementer i Finmarkens Fiskevær og sender Expeditioner derhen, Alt til Indkjøb af Fisk og Lever fra første Haand, hvori de saaledes har deltaget paa nærmeste Hold. Deres Kunder blandt Byens og Landdistriktets Almue, som i stor Mængde driver Loddefisket i Finmarken, har der tjent gode Penge og er saaledes bleven istand til at klarere Gjeld og forøge sine Indkjøb. Mængden af Fremmede, som fra sydligere Egne strømmer til Finmarken, er Aar for Aar bleven større, og da disse altid standser her, om end kun for en Dags Tid, baade paa Nordgaaende og paa Sydgaaende, giver dette Anledning til en Omsætning i Byen, som i denne Periode ikke har været ringe. Ogsaa Fiskerierne ved Spitsbergen og paa Bankerne har været heldige og bidraget til Forøgelse af Byens Export og til at hæve dens Handel. Udførselen af Tran, som tidligere neppe har naaet 8000 Tönder og sædvanligvis været langt under dette Tal, enkelte Aar endog kun 5—6000 Tönder, gik i 1865 op til vel 9,300. Af Rundfisk og Rotskjær

blev i samme Aar udført tætved 130,000 Voger, som er ikke langt fra det Dobbelte af den sædvanlige Udførsel, medens derimod Udførselen af Sei snarere var lidt under end over den almindelige, nemlig kun omtrent 31,500 Voger. Ogsaa af Klipfisk, som forhen ikke har været udført herfra, paabegyndtes i 1863 en liden Udslibning, som da udgjorde 8,885 Voger og i 1864 steg til 19,189 samt i 1865 til 37,595 Voger. Priserne paa samtlige disse Hovedexportartikler har gennem hele Perioden her staaet höit, nemlig paa Tran 14—16 Spd. pr. Tönde, Rundfisk 1 Spd. 12 Skill, til 1 Spd. 60 Skill., Rotskjær 1 Spd, til 1 Spd. 36 Skill, og Sei 80 Skill, til 1 Spd. pr. Vog. De i Udlandet opnaaede Priser har været endda höiere og i Almindelighed givet god Avance, naar alene undtages, at der paa nogle af de i 1865 til italienske Havne afskibede Ladninger Rundfisk havdes Tab, tildels temmelig betydelige, idet de Priser, som bödes, vare saa lave, at Varen for en Del maatte oplægges for Afskibernes Regning.

Handelen med det nordlige Rusland har snarere aftaget end tiltaget. Byen og dens Landdistrikt faar vel fremdeles sin største Forsyning af Rugmel og Havregryn fra den Kant ved Russer, som kommer hertil med saadanne og andre mindre betydelige Varer og herfra afgaar med Fisk af forskjelligt Slags, men det er dog saa, at Tilførslen fra den Kant i de sidste Aar har aftaget noget, medens derimod Tilførslen af Kornvarer fra östersöiske Havne, fornemmelig over Bergen, men for en rigtignok ringe Del ogsaa direkte, har tiltaget. Denne Forandring er for en Del fremkaldt ved höie Priser paa Rugmelet i Archangel og andre Hvidehavshavne, og det er derfor ikke umuligt, at denne Handelsegren kan gaa tilbage igjen i sit gamle Spor, naar Priserne paa Udslibningsstederne atter falder, men rimeligt er dette dog ikke, medmindre en tilsvarende Stigning samtidig indtræder i andre Kornhavne, da Melet og Grynene fra hine Havne vistnok med Rette ansees mindre gode end de Varer af samme Slags, som faaes sydfra eller her males af Korn, indført fra denne Kant.

Skindhandelen med Russerne, som tidligere var af stor Betydning for Tromsö Kjöbmænd, er nu saa godt som ganske ophört, uden at der kan næres Haab om, at den vil komme til Live igjen.

Toldintraderne har udgjort:

i 1861	30,280	Spd.
- 1862	38,245	—
- 1863	34,726	—
- 1864	30,205	—
- 1865	38,862	—

Grunden til deres særdeles lave Standpunkt i 1864 var dels det ringere Loddefiske Aaret forud og dels Krigstilstanden mellem Danmark og Tydskland og Frygten for Elbens Blokering, som gjorde, at de Handlende i Tromsö, der ellers tager sine Varer hovedsagelig fra Hamburg, i det Aar for en mindre Del forsynte sig derfra, og i dets Sted ordinerede fra Lagere i Throndhjem, Bergen og Christiania.

Nogen almindelig Krise eller anden extraordinær Gjenordighed har Handelen ikke været udsat for i Perioden og noget Fallissement af Betydenhed har ikke fundet Sted.

De Handlendes Antal var ved Periodens Udløb 67 med 41 Betjente, som kun er 3 Handlende og 7 Betjente flere end ved forrige Femaars Udløb.

Skibsfarten har i dette ligesom i forrige Femaar havt nogen, skjönt ikke betydelig Fremgang, idet Fartöiernes Antal er voxet fra 43 til 68 og Læstedrægtigheden fra 1,279 til 1,609. Som heraf sees, er den störste Del af de i Perioden tilkomne Fartöier mindre, idet her kun er anskaffet et Par större Skibe, som gaar i Fragtfart paa længere Farvande. De smaa nyhvervede Fartöier ere fornemmelig bestemte for Spitsbergfangsten og Bankfiskerierne. Den i forrige Periode stiftede gjensidige Assuranceforening bestaar fremdeles og dens Virksomhed er noget foröget, idet den assurerede Værdi ved Ugangen af Regnskabsaaret til 31te October 1865 udgjorde 87,700 Spd. mod 71,200 s. D. 1860. Skadeserstatningerne har aldrig naaet op til Belöbet af Assurancepræmierne, men i de fleste Aar været langt under samme, saa det hidtil har gaaet heldigt for Foreningen. Det i min forrige Beretning ommeldte större Skib, som for et Interessentskabs Regning var udrustet til Fangst i Ishavet, forliste under Udreise derhen i Vaaren 1865 totalt ved Ydersiden af Senjenöen. Af Skipperne havde Byen ved Ugangen af 1865 16 med og 41 uden Borgerskab. En Navigationsskole er oprettet af Kommunen med Understöttelse af Staten. Den er i Virksomhed kun hvert andet Aar og slutter da med Examen, som afholdes af Navigationsexaminatoren i Throndhjem. Her er holdt Examen i 1863 og 1865 og skal holdes i 1867.

Haandværksdriften har ikke undergaaet synderlig Forandring. Imidlertid antages Haandværksstanden i denne Periode at have havt ret god Fortjeneste, og at have vundet frem til noget mindre Afhængighed af Handelsstanden. Her fandtes ved Ugangen af 1865 2 Guldsmede, 1 Kobberslager, 2 Uhrmagere, i Dreier og Kompasmager, 2 Blikkenslagere, 7 Smede, 1 Bössemager, 4 Murmestere, 13 Snedkere, 1 Stølmager, 23 Bödkere, 2 Bogbindere, 2 Garvere, 23 Skomagere, 14 Skræd-

dere, 3 Hattemagere, 10 Bagere, 4 Malere, 1 Glarmester, 1 Rebslager, 2 Skibsbyggere, 1 Sadelmager, 2 Farvere, 2 Seilmagere, 1, Blokmager, 1 Bundtmager og 1 Bogtrykker, tilsammen 127 Mestere med 53 Svende og 115 Dreng. Her findes nu Mestere i 4 Professioner flere end tidligere, nemlig Dreier-, Kompasmager-, Farver- og Bundtmagerprofessionerne.

Fabrikdriften er fremdeles meget ringe. Cikorifabrikken er i Femaaret nedlagt, eftera Bygningen, hvori den dreves, var afbrændt. Derimod er oprettet et Garveri til, saa her nu haves 2 saadanne, der dog hvert især kun drives med 1 Mand. Tranbrænderierne, hvis Antal er 4, har i denne Periode udvidet deres Produktion, som i 1865 gik op til 4000 Tönder. Ölbryggeriets Produktion er ligeledes noget foröget, saa dets Forbrug af Malt er gaaet op til 120 Tönder aarlig.

Skibsbyggeri har i sidste Femaar alene været drevet paa det i forrige Beretninger ommeldte Interessentskabs Værft og selv dette har af nye Fartöier kun leveret 5 Sköiter til Bankfiskeri og 1 Galeas til Spitsbergfangst, medens der har været livligt Arbeide med Reparation af ældre Fartöier, idet 57 saadanne har været landsatte og omtrent Halvparten deraf forömrede samt 210 andre undergivne mere og mindre betydelige Reparationer uden at landsættes. Den daglige Arbeidsstyrke har været 24—26 Mand under Ledelse af en fast Mester.

Jordbruget inden Byens Grændser er saa godt som intet. Efter den ifølge Lov af 16de Mai 1860 stedfundne Udvidelse af Byens Territorium er vel tilkommet et Stykke Jord, ligesom der ogsaa fra ældre Tid haves et Par mindre Stykker, hvilke alle have været bortforpagtede mod aarlig Afgift og benyttede dels til Eng og dels til Potetesdyrkning, men det er dog Altsammen höist ubetydeligt, og den udvidede Bebyggelse, som Folkemængdens Forögelse gjør nödvendig, indtager efterhaanden ogsaa disse Stykker. Derimod opdyrker Byens Indvaanere stedse mere og mere af dens nærmeste Omegn, fornemmelig til Englökker og for en Del ogsaa til Potetesagre. Ved Udlöbet af 1865 fandtes i Byen 32 Heste, altsaa 14 færre end ved Slutningen af 1860, 268 Stykker stort Kvæg, altsaa 18 flere end paa hin Tid, 50 Faar ligesom i 1860 og 6 Geder samt 87 Svin. Omtrent en Fjerdepart af Furagen til Kreaturholdet kjøbes af Bönderne fra Landdistriktet, medens de andre 3 Fjerdeparter Höstes af Byindvaanernes egne Jordstykker.

Fiskeriet danner som forhen den aller væsentligste Næringskilde for den störste Del af Stedets Arbeidsklasse, der, ligesom den omboende Landalmue, aarligen söger de store Fiskerier i Lofoten og Finmarken og ligeledes indfinder sig andetsteds i Amtsdistriktet, hvor Noget er at tjene ved denne Bedrift, ved hvilken ogsaa flere af Haandværksklassen söger at foröge Professionens Afkastning, naar denne kun giver knapt Bröd. Hvad der under Landafdelingen er anført om Fiskerierne, gjelder derfor ogsaa ligefrem for Byen, og da Fiskerierne i Perioden idethele har slaaet godt til, og Fiskeprodukterne paa förste Haand har været særdeles godt betalte, har Fortjenesten heraf for dem af Byens Indvaanere, som deri har

deltaget, været god. Spitsbergfangsten fra Tromsö er i denne Periode udvidet noget og dreves i 1865 med 13 Fartöier, drægtige 203 1/2 Kommercelæster, inedens Fartöierne i forrige Femaar var höist 6 smaa. Udbyttet har været tilfredsstillende, dog maatte i 1864, da Antallet af Fartöier ogsaa var 13 med 229 1/2 Kommercelæsters Drægtighed, 3 af disse med fuld Last forlades indfrosne i Isen. Ogsaa Fiskeriet paa Bankerne efter Haakjærring har taget betydeligt Opsving og givet god Fortjeneste. Det blev i 1865 fra Tromsö drevet med 18 Fartöier, drægtige 196 Kommercelæster og sædvanligvis bemandede hvert især med 6 Mand. Flere fremmede Fartöier sydfra ere derhos aarligen hidkomne og have herfra begivet sig ud paa dette Fiskeri, efter her at have forskaffet sig Folk, bevante med denne Bedrift, og Redskaber samt anden fornøden Udrustning, hvorved ogsaa har tilflydt Byen ikke saa liden Fortjeneste, som har været yderligere forøget ved, at disse Fremmede her har afsat den fiskede Haakjærringlever. I September 1865 begav sig en driftig Skipper af Tromsö ved Navn Tobiesen tilligemed 7 Mand til Bæreneiland, medhavende Hus og andre Fornødenheder og opholdt sig der til i Juni den paafølgende Sommer i Haab om i Vinterens Løb at gjøre lønnende Fangst af Hvalrosser, som antoges at ville søge tillands der. Men Expeditionen mislykkedes aldeles, idet der kun blev fanget en eneste Hvalros og forøvrigt 3 Isbjørne og nogle og firti Ræve af forskjellig Farve. Det hele Mandskab kom imidlertid velbeholdent tilbage.

Den økonomiske Forfatning hos Tromsö næringsdrivende Indvaanere maa ganske vist ved de gode Fiskerier og fordelagtige Handelskonjunkturer samt rigelige Arbejdsfortjeneste gennem hele Perioden have forbedret sig og nu kunne siges at være ganske tilfredsstillende. Et ret godt Bevis herpaa, ialfald for Arbejdsklassens Vedkommende, er dette, at Fattigskatten, som i 1860 heløb sig til 3,300 Spd., i dette Femaar efterhaanden er gaaet nedad, saa den i 1865 kun udgjorde 2,300, altsaa nær en Trediepart mindre, uagtet Folkemængden, for en stor Del ved Indflytning af ubemidlede Bønder fra Landet, i sidste Tiaar er stegen fra 2,958 til 4,073 Sjæle, altsaa forøget med lidt mere end en Trediepart, en Forøgelse, som ogsaa i og for sig tyder paa, at her i Byen maa være gode Tider. Nok et Bevis for det samme er deri Omstændighed, at Salg af Vaaningshuse og andre faste Eiendomme i den sidste Tid gaar noget raskere fra Haanden, og at Husleien er i Stigende. Vistnok er de Priser, som opnaaes, endda ikke synderlig høie, fordi Enhver indser, at han bør billigere, saalænge han kan faa leie, end naar han bliver Eier, men Afhændelsen af de Huse, som ere tilsalgs, er dog gaaet glattere i sidste end i forrige Periode. At der i Femaaret er aflæst Heftelser for 100,063 Spd. 108 Skill, og thinglæst for kun 84,174 Spd. 10 Skill., altsaa vel 16,000 Spd. mindre, medens der er solgt faste Eiendomme for 71,312 Spd. 3 Skill., har mindre at betyde, da disse Forholde kan være afhængige af tilfældige Omstændigheder, og da navnlig den anførte forholdsvis betydelige Aflæsning for en stor Del hidrører fra den under Krisen i 1858 stedfundne Thinglæsning af Dokumenter til

den da oprettede Garantforening. Beløbet for afholdte Exekutionsforretninger for Gjeld og af Udpantninger andrager for hele Perioden til 10,355 Spd. 70 1/2 Skill., som ikke kan siges at være meget. De i forrige Femaarsberetning bebudede Bygearbejder ere nu fuldførte, idet den nye Kirke og det nye Raadhus med Fængsel allerede for en Tid siden er ganske færdig og taget i Brug, ligesom nye Bygninger for Stedets lærde- og Realskole i Hösten 1865 vare saavidt fremskredne, at Skolen kunde flytte ind og nu ere ganske nær komplet færdige, medens endelig ogsaa Vandværket ved Periodens Udløb var saavidt fremskreden, at Indledningen i Husene paabegyndtes. Ogsaa det herværende Skolelærerseminarium forsynes, for Oplysningsvæsenets Fonds Regning, med nye Bygninger, hvoraf Hovedbygningen og en Flöi samt Gymnastikal og Udhuse ere fuldførte i denne Periode, medens den anden Flöi henstaar til næste. Alt dette Byggeri, som selvfølgelig har bidraget betydelig til at forøge Fortjenesten for Arbejdsklassen, har paa den anden Side, uagtet Bidragene af det Nordlandske Kirke- og Skolefond til Kirken og af Statskassen til Raadhuset med Fængsel og til Skolebygningerne, bragt Byens Gjeld op til over 40,000 Spd. og bidraget væsentlig til at forøge Skattebyrden fra 7,400 Spd., som den var i 1860, til 10,300 Spd., som den var i 1865. Brandassurancesummen for Bygninger i Byen er forøget fra 550,030 Spd. ved Udgangen af 1860 til 619,410 ved Udgangen af 1865, hvilken Stigning for en meget væsentlig Del hidrører fra de nysommeldte offentlige Bygninger og forøvrigt fra nogle andre, som ere opførte fra Nyt, samt fra en Del Udvidelser og Forandringer.

Sparebankens Driftskapital er, som bemærket allerede under Landafdelingen, i denne Periode gaaet op fra henvend 163,000 til over 267,000 Spd., hvoraf dog kun en forholdsvis ringe Del tilhører Byens Indvaanere. Banken selv eier vel 26,000 Spd.

Udvandringen, udelukkende til de nordamerikanske Fri-stater, har i denne Periode været større end nogensinde tidligere. Den fandt fornemmelig Sted i 1864, i hvilket Aar 2 større, tidligere ommeldte, Emigrantskibe fra Bergen indfandt sig her for at afhente Udvandrere. Der reiste da 210 Personer. I de 3 foregaaende Aar udgjorde Antallet mellem 30 og 40, og i 1865 vides Ingen at være udvandret. Aarslønnen for Tjenere er for en Dreng fra 40—60 og for en Pige fra 14—18 Spd. Daglønnen er for en Mandsperson om Sommeren fra 72—84 og om Vinteren 60 Skilling daglig, for et Fruentimmer almindeligvis 24 Skilling og Kost. Ved Fartöiers Lastning med Fisk og ved Kulsjau kan dygtige og drevne Arbejdere fortjene indtil 1 1/2 Spd. daglig. Det sees Saaledes, at Arbejdsfortjenesten er god, og da Livsfornødenhederne ikke er meget, skjönt vistnok noget, dyrere end i Landets sydlige Del, skulde man tro, at Arbejdsklassen maatte leve i gode Kaar. Dette er ogsaa Tilfældet med Enkelte, som fører et ordentligt Liv og behandler sin Fortjeneste med forstandig Ökonomi, men for den største Del er det, som man siger, kun af Haanden og i Munden. Grunden hertil er hovedsagelig Mangel paa Huslighed og Orden, men for en Del ogsaa Hang

til Drik og deraf følgende Udskeielser. Det kan nemlig desværre ikke nægtes, at Drukkenskaben i denne Periode har

tiltaget, og at her nu i Brændevinskipperne, vinhusene, Ölkneiperne og Dandseboderne föres et vildt og höist beklageligt Liv.

2. Hammerfest.

Ogsaa her har denne Periode været heldig for Handelen som for al anden Bedrift og det i endda höiere Grad end i Tromsö, fordi Hammerfest ligger de store finmarkske Fiskerier saa meget nærmere. Rigtignok slog Loddefiskeriet kun i Periodens første Aar rigeligt til i Vestfinmarken eller Distriktet nærmest omkring Hammerfest, og har derimod i de 4 sidste været drevet hovedsagelig i de store Vær i Tanens og Varangers Fogderier, men Handelsstanden i Hammerfest, som udmærker sig ved rastlös Virksomhed, har ikke derved ladet sig afholde fra, under de gode Priser paa Fiskeprodukterne paa de udenlandske Markeder, at drage den störst mulige Fordel af de rige Fiskerier inden Amtets Grændser uden Hensyn til Afstand. De har Etablissementer ogsaa i Östfinmarkens större Vær og har gennem disse og deres Expeditioner fulgt Fiskerierne og taget stor Del, i dem, hvorsomhelst de har foregaaet. I 1862, da Loddefisket ventedes i Hammerfest Fogderi, men ikke kom, maatte vel derved lides noget Tab, men dette oprettedes snart dels ved Indkjøb af Fiskeprodukter fra Östfinmarken i samme Aar og dels ved de følgende Aars Virksomhed. Expeditionerne til Spitsbergen og Bankerne har derhos for Hammerfest i höiere Grad end for noget andet Sted været heldige gennem hele Perioden og bidraget væsentlig til at belive Handelsvirksomheden og gjøre den fordelagtig.

Handelen med Russerne er, naar undtages, at Skindhandelen ogsaa her ganske er ophört, uformindsket og Antallet af ankommende russiske Fartöier omtrent det samme som forhen.

Værdien af Hammerfests Export, som — Kobberet fra Altens Værk fraregnet — i min forrige Beretning ansattes til 200,000 Spd. aarlig, er for 1865 af Byfogden angivet til 500,000 Spd. Om heri er medregnet nysnævnte Kobberværks Produktion, som i omhandlede Aar har havt en Værdi af höist 70,000 Spd., er ikke omtalt, men selv om saa er, at den er medregnet, har Stigningen dog været meget betydelig, og at Angivelsen er rigtig, er der ingen Grund til at betvivle, thi Mængden af exporterede Varer har været meget större end forhen, og Priserne paa dem har, som oplyst under Tromsö, gennem hele Perioden staaet höie baade hjemme og i Udlandet. Udförslen af Tran, som indtil forrige Femaars Udløb kun naaede lidt over 13,000 Tönder, hvilket da ansaaes at være meget, udgjorde i 1865 over 14,000 Tönder, hvoriblandt en forholdsvis stor Del Medicintran, som betales meget höiere end almindelig brun eller blank Tran — i 1865 i nogen Tid mellem 30 og 40 Spd. En anden Vare, som mod Slutningen af Perioden steg ganske mærkeligt i Pris og hvoraf fra Hammerfest udföres et temmelig betydeligt Parti, er Hvalroshuder, der i 1863, efterat nogen Stigning allerede var begyndt, betales med 4 Skilling pr. Pd. med 15 Procent Fradrag for Saltvægt, og i 1864 med 5 1/4 Skilling med 10 Procent Fradrag,

men i 1865 med 10 Skilling pr. Pd. med kun 5 Procent Fradrag. Grunden til denne betydelige Prisforhöielse, som har holdt sig ogsaa i 1866, er stærkt Begjær efter Varen fra England, foranlediget ved at Hvalroshuderne ere befundne fortrinlig skikkede til Maskinremmer.

Toldintraderne i Hammerfest beløb sig i 1865 til 23,523 Spd. 31 Skill.

Der klages i Hammerfest stadig over Mangel paa Laanemidler, tilstrækkelige for Stedets forholdsvis store Virksomhed, og denne Klage maa vistnok erkjendes ikke at være ganske ubeföiet. Byens Sparebank virker med omtrent 37,000 Spd. og en af Staten midlertidig etableret Laaneindretning med 20,000, tilsammen henved 60,000 Spd., som er Alt, hvad Stedet selv har at byde, og da dette kun er en ringe Del af, hvad der behöves, maa der idelig tyes til andre Steder, dels i Indlandet og dels i Udlandet, fornemmelig da til Hamburg, hvorved Pengene selvfølgelig bliver meget dyrere end om de kunde erholdes paa selve Hjemstedet. Kunde Noget gjøres til Afhjælpelse af dette Savn af billigere Laanemidler, vilde det ganske sikkert bidrage væsentligt til Forbedring af Stedets Handelsvilkaar.

To af Stedets Handlende, af hvilke den ene var Indehaver af et ældre anseet Firma, den anden en for faa Aar siden etableret yngre Mand med temmelig betydelige Forretninger, gjorde i Perioden Opbud, men disse Fald kan ikke tilskrives Konjunkturerne i denne Periode, der, som forklaret, har været heldige. Den Sidste opnaaede Akkord mod Betaling af 40 Procent, hvorimod den Förstes Bo er bleven fuldstændig realiseret til Deling mellem Kreditorerne.

Antallet af Handlende var ved Periodens Slutning det samme som ved Udgangen af 1860, nemlig 23 med 33 Betjente, som er 3 Betjente færre end paa hin Tid, hvortil kommer 1 Höker, 1 Brændevinshandler med 2 Betjente, 6 Vinskjænkere og 3 Marketentere.

Skibsfarten har i dette Femaar gjort forholdsvis meget betydelig Fremgang. Ved Udgangen af 1860 eiede nemlig Stedet 25 Fartöier paa 362 Kommercelæster med 144 Mands Besætning, men ved Udgangen af 1865 50 Fartöier, altsaa det dobbelte Antal med mere end den dobbelte Drægtighed, nemlig 749 Kommercelæster og omtrent 400 Mands Besætning. Farten paa Udlandet er dog fremdeles ubetydelig og strækker sig endda ikke til fjerne Have, idet kun 1 Skib paa 61 Læster, som i Perioden er kjøbt og istandsat efter at være condemneret, og, ligesom forhen, et Par mindre gaar til Hamburg og Holland. Resten af Stedets Fartöier benyttes til Expeditioner paa Spitsbergen og Bankerne og til Transport af Fisk og Lever og andre Varer mellem Værene og Byen. Den betydelige Export og Import til og fra Udlandet foregaaer, som forhen, hovedsagelig i fremmede Skibe, fragtede i Udlandet

fornemmelig i Hamburg som fremdeles er det Sted, med hvilket Hammerfest staar i aller stærkest Forbindelse.

Antallet af Skippere var ved Periodens Udløb 5, hvoraf 4 bosatte i Byen og 1 udenfor samme. Disse har selvfølgelig alle Borgerskab. Af Skippere uden Borgerskab maa der have været mange flere, omtrent saa mange, at det samlede Antal bliver svarende til Fartöiernes.

Haandværksdriften staar omtrent paa samme Punkt, som ved Udløbet af forrige Femaar. Antallet af Mestere er vel noget forøget, nemlig fra 62 til 77 og af Svende og Dreng fra 34 til 37, men denne ringe Forøgelse staar ikke i Forhold til den stegne Befolkning og det stegne Behov. Ialfald er der for faa Bödkere, endda mere nu end tidligere, fordi der er saa meget mere at fylde paa Tönderne, saa der maa fremdeles indiöres en stor Mængde Tönder og Fade fra andre Steder. I andre Fag, især Skomagerprofessionen, i hvilken Mesternes Antal i Perioden er steget fra 10 til 16, kan vel Mængden være stor nok, medens det derimod tildels skorter paa Dygtighed. Det er derfor Tilfældet, at en Del af Haandværkerne stundom kun har lidet Arbeide i deres Professioner, og disse foretrække da i den travleste Tid, naar Arbeidslønnen staar höit, at gaa paa Dagarbeide, ligesom de ogsaa, naar Fiskeriet slaar godt til, deltager i dette.

Fabrik- og Industrianlæggene indskrænker sig til Tranbrænderierne, af hvilke der findes 6 inden Byens Grændser, tilsammen med 37 Gryder, og 2 paa Landets Grund tætved Bygrændsen, det ene med 5, det andet med 8 Gryder, altsaa idethele 8 Brænderier med 45 Gryder, i hvilke noget nær al den Tran, som udföres fra Hammerfest, altsaa i 1865 henved 14,000 Tönder, bliver tilvirket i de 8 af Aarets Maaneder. Denne vedholdende Tranbrænding, ikke blot af frisk Fiskelever, men for en stor Del af halvraaddent Hvalrosspæk og Haakjærringlever, dels ind i Byen og dels i dens umiddelbare Nærhed, udbreder ofte en Stank, som for Fremmede og for dem af Indvaanerne, der ikke har umiddelbar Interesse af Bedriften, ofte er i höi Grad generende. Producenterne og Exportörerne finder derimod Lugten fra Tranbrænderierne saare behagelig, idet de paastaar, at det lugter bare af Bankomark, og vist er det, at Alle i Hammerfest, naar der alene hensees til Byens Bedste, maa være vel tilfreds med Tranlugten og glæde sig desto mere, jo stærkere og jo mere vedholdende den er, da det deraf kan vides, at Byen florerer. Kommer den Tid, da det er forbi med Tranlugten i Hammerfest, saa er det ogsaa forbi med Byen. Byens Kornmölle og Ölbryggeriet lige ved Grændsen er vel endda til, men begge har i denne Periode været saa godt som ubenyttede.

Skibsbyggeri har ikke heller i denne Periode været drevet i den Forstand, at nye Skibe eller Fartöier ere byggede, og saadant vil sandsynligvis lige saa lidt i Fremtiden komme til at finde Sted, da man meget billigere kan forsyne sig med Skibe andetstedsfra. Imidlertid har Byen fremdeles sine 2 Skibsbygmestere med deres Arbeidsskik, som har havt fuld Beskjæftigelse med Reparationer, dels paa Byens egne Fartöier og dels paa fremmede Havarister, af hvilke der i denne Periode har været 5.

Jordbruget har forsaavidt gaaet fremad, som der ved Storvandet tæt ved Byen er åf dennes Indvaanere i sidste Femaar fortsat med Oprydning af Jord og opbrudt af Nyt omtrent 240 Maal, saa at nu noget nær det hele Areal paa den Kant er optaget. Ved Periodens Udløb fandtes i Byen 6 Heste, 52 Stykker stort Kvæg, 43 Faar, 127 Gjeder og 4 Svin. Antallet af Svin og Gjeder er altsaa i dette Femaar betydelig formindsket, nemlig fra respektive 30 og 204, af Faar og stort Kvæg derimod noget forøget, fra 34 og 45, medens det af Heste er uforandret.

Fiskeriet har grundlagt Byen og vil til alle Tider danne Grundlaget for dens Bestaaen og Trivsel. Det foregaar forövrigt aldrig i eller ved selve Byen, men i Landdistriktet, i mindre eller større Afstand fra den. Jeg kan derfor, hvad dets Gang og Udbytte angaar, henvise til hvad anført er under Landafdelingen. Uagtet Loddefisket, Finmarkens Hovedfiske, kun i Periodens förste Aar foregik i Omegnen af Hammerfest, i de andre 4 derimod langt derfra, har dog Byens driftige Handelsstand sørget for, at dets Afkastning gennem hele Perioden er kommen Hammerfest i fuldt Maal tilgode, og at Byens Arbeidsklasse i fuld Udstrækning har fundet Beskjæftigelse og god Fortjeneste derved ligesom ved de andre Fiskerier af mindre Betydenhed.

Spitsbergexpeditionerne, som formenes retteligst at henføres under Fiskerierne, da de hovedsagelig gaar ud paa Fangst i Havet, har i dette Femaar havt omtrent samme Omfang som i forrige. Saaledes anvendtes dertil i 1864 10 Fartöier, drægtige 165 Kommercelæster med 122 Mands Besætning og i 1865 12 Fartöier paa 197 Kommercelæster med samme Besætning. Bruttoudbyttet var i det förste Aar vel 21,000 Spd., altsaa omtrent 129 Spd. pr. Kommercelæst, og i sidste Aar, uagtet et af Fartöierne paa 30 Læster med 13 Mands Besætning forliste, omtrent 18,000 Spd., som udgjör vel 91 Spd. pr. Kommercelæst. Udbyttet har Saaledes været betydeligt større end i forrige Femaar, i 1864 endog over 50 Procent höiere. At Udrustningerne paa Spitsbergen desuagtet ikke er udvidet har sin Grund deri, at Haakjærringfiskeriet i endda höiere Grad har tiltrukket sig Opmærksomheden og lagt Beslag paa Kapital, Fartöier og Mandskab. Medens denne Fangst i 1860 dreves af 9 Fartöier fra Hammerfest paa 104 1/2 Kommercelæsters Drægtighed, udrustedes dertil i 1864 17 Fartöier, hvoraf dog kun 14 der hjemmehörende, medens de 3 vare fremmede, og i 1865 32 Fartöier paa 406 Kommercelæster med 189 Mands Besætning, hvoraf 22 paa 272 1/2 Læster og med 130 Mands Besætning hörte hjemme i Byen og Resten var fremmede. De 14 Fartöier i 1864 gjorde en Fangst af vel 19,000 Spd. Værdi og de 22 Fartöier i 1865 af vel 24,000 Spd., altsaa et Bruttoudbytte af omkring 88 Spd. pr. Kommercelæst, som maa være udmærket godt, da 37 Spd. pr. Læst i forrige Femaar ansaaes tilfredsstillende.

Tilstanden i Almindelighed er ogsaa i denne Periode i Hammerfest ligesom i Tromsö gaaet godt fremad og det vistnok i endda höiere Grad end for sidstnævnte Stads Vedkommende, fordi Hammerfest ligger Finmarkens Fiskerier saa meget nærmere og derved har det hedre i sin Magt at drage

Udbyttet af disse til sig, en Adgang, som Stedets Handelsstand ikke har forsømt at benytte. Alle Klasser af næringsdrivende Indvaanere paa Stedet har gennem hele Femaaret havt jevn god Fortjeneste og unægtelig nydt gode Kaar.

Sparebanken, som ved Udgangen af 1860 eiede 2,760 Spd. og havde under Bestyrelse for Indskyderne. 17,944 Spd., altsaa idethele 20,704, havde ved Udgangen af 1865 under Forvaltning ialt 36,633 Spd., hvoraf egen Eiendom 3,908 Spd. og Indskydernes Tilgodehavende 32,725 Spd., som, uagtet jeg derom ikke har nogen sikker Oplysning, antages fornemmelig at tilhøre Byens egne Indvaanere, da det omliggende Landdistrikt er fattigt.

Panteheftelsernes Beløb, som i forrige Periode vare formindskede med 23,007 Spd., ere i denne forøgede med 61,548 Spd., idet der er thinglæst saadanne Heftelser for 87,101 Spd. og kun aflæst for 25,553, men da derhos er solgt og kjøbt faste Eiendomme for 50,276 Spd. — svarende til 57,000 i forrige Periode — og opført 28 nye Vaaningshuse — de fleste vistnok kun smaa — ligger i den paaapegede Tilvæxt aldeles intet Bevis for økonomisk Tilbagegang. En forholdsvis betydelig Del af de thinglæste Heftelser staar desuden i Forbindelse med de 2 forhen omhandlede større Falitter. Exekutioner og Udpantninger er afholdt for 4,216 Spd. mod 2,400 Spd. i forrige Femaar.

De faste Eiendomme staar vel i Handel fremdeles lavere end Brandtaxterne, men Priserne paa dem ere dog yderligere stegne, især i den sidste Tid, ligesom ogsaa Husleien har hævet sig betydelig.

Bygningernes Brandtaxter og Skattetaxter, som i 1860 androg til 251,090 Spd., var i 1865 steget til 281,750 Spd., altsaa forøget med noget over 30,000 Spd.

Folkemængden er fra i November 1860 til Udgangen af 1865 steget fra 1,350 til 1,547. Medens Saaledes Folketallet idethele er forøget med nær 15 Procent, er den kvænske Befolkning steget fulde 50 Procent, idet Antallet af dem, som paa hin Tid var 200, ved sidste Periodes Udløb udgjorde 300. Denne stærke Forøgelse af den fremmede Folkestamme hidrører da fornemmelig fra Indflytning, foranlediget ved den gode Arbejdsfortjeneste, Stedet gennem denne Periode har tilbudt.

De Skatteydendes Antal er, uagtet den forøgede Folke­mængde, aftaget fra 392 til 372, hvortil Grunden er den, at man tidligere lignede enhver Huseier i Skat, uden Hensyn til hans Stilling forøvrigt, men nu har ophørt hermed.

Byskatten og Fattigskatten udgjorde, efter Byfogdens Op­gave, i 1865 6,600 Spd., altsaa omtrent dobbelt saa meget som i 1860, for hvilket Aar disse Skatter androg til 3,330 Spd. Udgifterne til Havnevæsenet, der i 1865 udgjorde 800 Spd., ligger udenfor begge Summer, da de dækkes ved sær-

egne Indtægter, fornemmelig Afgiften paa Toldintraderne, som gennem hele Perioden har været 2 Procent. Af Byskatten gik 760 Spd. til Almueskolevæsenet og 300 Spd. til Borger­skolen. Dennes Udgifter androg idethele til 1,345 Spd., hvoraf Resten dækkedes ved Skolepenge og Tilskud af Finmarkens Brændevinsafgiftskasse og af Oplysningsvæsenets Fond.

Den kommunale Styrelse har ogsaa i denne Periode vist sig virksom og opfyldt sin Pligt med Iver og Nidkjærhed. Almueskolen er bleven forsynet med nyt Lokale, saa dens Behov forsaavidt er tilfredsstillet for en længere Fremtid. Hos­liggende Bolig for Skolens første Lærer er under Opførelse. Disse Bygninger har tilsammen kostet 5—6000 Spd., hvoraf 5000 Spd. er dækket ved Laan. Et Distriktsfængsel, der, ifølge afsluttet Leiecontrakt, tjener som saadant ogsaa for Hammerfest og Altens Fogderier, er opført og allerede i 1864 taget i Brug. Havnevæsenet er yderligere forbedret, navnlig er Muddringen i Havnen fortsat med Kraft og en Morings­indretning istandbragt. Byens Gader ere betydelig forbedrede ved Rendestene og Stikrender samt Paafyldning af Grus. En vakker og god Kjørevei er derhos for Byens Regning med et Bidrag af 375 Spd. af Brændevinsafgiftskassen bleven anlagt paa Landets Grund langs Vaagens indre Bred mellem Byens begge Dele, det egentlige Hammerfest og Fuglenæs. Denne Vei, der kan betragtes som et Minde om den forrige Byfogeds Virksomhed, er baade til Gavn og til stor Behagelighed for Byens Indvaanere. Hvor det for kort Tid siden var besværligt nok at komme frem tilfods, kan nu med største Bekvem­hed kjøres. Kirken, som Byen har fælles med Landdistriktet, er bleven oppyntet og forbedret, saa den er smukkere, lunere og bekvemmere, end den tidligere var. Den geistlige Betje­ning er derhos udvidet, idet Byen i Periodens Løb har faaet en Kateket. Til Byens Forsyning med Vand paa en bekvem Maade istedetfor det Besvær, som nu haves hermed, og til større Betyggelse i Ildebrandstilfælde paatænkes nu Anlægget af et Vandværk.

Byen har, som allerede antydnet, nogen Gjeld, men hvor stor denne er, formaar jeg ikke med Sikkerhed at angive, da Byfogdens Beretning derom Intet indeholder. Antageligen be­løber den sig, alle Poster sammenlagte, til 15 — 20,000 Spd.

Ogsaa om Ædruelighedstilstanden og Sædeligheden tier Byfogden, hvad ogsaa rimeligt kan være, da han først mod Periodens Slutning overtog sit Embede. Jeg kan derfor ikke heller i saa Henseende udtale mig med Bestemthed, men feiler neppe i, at der som overalt ellers i Distriktet snarere har vist sig Tilbagegang end Fremgang.

Lønningerne til Tjenestefolk og Betalingen til Dagarbei­dere er omtrent som i forrige Beretning opgivet, dog maaske lidt høiere.

3. Vardø.

Handelen, som ved forrige Periodes Udløb befandt sig i en noget kuet Tilstand, har i denne Periode gaaet stærkt fremad,

givet god Afkastning og idethele naaet en Udvikling, som den al­drig forhen har havt. Dette sees bedst af Toldintraderne, som vare:

i 1861	4,558 Spd.
- 1862	7,077 —
- 1863	7,665 —
- 1864	7,086 —
- 1865	10,432 —

Grunden til denne ualmindelige Fremgang har selvfølgelig især været de rige Fiskerier ved selve Stedet, fornemmelig i Periodens sidste Del, den derved tilstrømmen de Mængde af fremmede Mennesker — Fiskere, Opkjøbere og Fartøisfolk — og stærkt forøgede Masse af Exportvarer — Tran og Rundfisk, der, som tidligere bemærket, paa de udenlandske Markeder stadig har staaet i god Pris, samt forøvrigt den livlige Forbindelse med Russerne, hvem Kjøbmændene i Vardö afkjøber Mel, Gryn, Saltkjöd, Huder, Træmaterialier og forskellige saakaldte Smaavarer og forsyner med Salt, Salfisk, Törfisk, Rum, The, Sukker, Manufakturvarer og Kortevarer, ligesom de ogsaa driver paa at udruste russiske Skippere med Varer og russiske Penge, med hvilke disse begiver sig til Fiskeværerne paa den russiske Kyst og indkjøber Lever og Tran, som de bringer tilbage til Vardö til Dækning for den bekomne Udrustning. Begge Parter, baade Vardö Kjøbmænd og de russiske Skippere, har heraf, naar det gaar godt, god Fortjeneste, da Lever og Tran staaer i saa lav Pris paa Russekysten, at Udbyttet i Vardö giver rundeligt Overskud for alle Vedkommende. Stundom hænder det vel, at en saadan Russeskipper, efter at være forsynet med Varer og Penge, ganske udebliver, uden at Midler haves til at faa ham fat, saa fölgelig Alt gaar tabt for Kjøbmanden, men disse Tilfælde ere dog ikke saa hyppige og odelæggende, at de afskrækker fra at fortsætte Trafiken. Foruden de anførte Grunde til Handelens Flor, har ogsaa ganske vist større Driftighed hos de Handlende selv bidraget ikke lidet, specielt til at forøge Exporten, idet de har vist at sætte sig bedre istand til at modtage og forædle den store Masse af raa Fiskeprodukter. Ligesom Byens Omsætning idethele formenes ved Udgangen af 1865 at have udgjort mindst det Dobbelte af, hvad den udgjorde ved Udgangen af 1860, Saaledes har især Exporten tiltaget i endda höiere Grad. Medens der tidligere af Tran til Udlandet kun udskibedes 2 Ladninger aarlig, har der i de senere Aar almindeligvis været udskibet 5 Ladninger samtidig med, at Afskibningen til indlandske Steder, fornemmelig Bergen, ogsaa er stærkt tiltaget. Omtrent i samme Forhold er Exporten af Törfisk forøget. Handelens Kaar har Saaledes i denne Periode været fordelagtige og Handelsstandens Forfatning maa siges at være god. Fremmede Penge brager den vistnok i temmelig vid Udstrækning, thi der udkræves store Kapitaler til Drift af disse Forretninger, men den antages dog ikke at befinde sig i nogen betænkelig Afhængighed. En mindre Handlende har i Periodens Löb standset sin Forretning og Stedets — og vistnok ogsaa Amtets — rigeste Kjøbmand har opsagt sit Borgerskab og flyttet til Throndhjem, hvilket alligevel ikke har haft nogen mærkelig Indflydelse paa Stedets Virksomhed, da han har efterladt en Sön, som har fortsat hans Forretninger uden Forandring. Saadan Fraflyttelse vil herefter vistnok blive ganske almindelig, hvad ogsaa allerede viser sig, da Stedets Klimat

og Veirforholde ere saa barske, at Folk ikke holder ud at være der længe. Antallet af Handlende var ved Periodens Udløb 19, hvoraf dog flere driver deres Forretninger kun i en Del af Aaret. Af Handelsbetjente var der 15. Byen havde derhos 1 Brændevinshandler og 10 særskilte Vinhandlere. Ved forrige Femaars Udgang var der 19 Kjøbmand, 8 Handelsbetjente og 1 Brændevinshandler, ingen Vinhandlere.

Skibsfart maa Stedet fremdeles siges ikke at have. Det er kun nogle faa mindre Fartøier, som benyttes til Fart mellem Byen og de nærmeste Fiskevær samt til Haakjærringfiske paa Bankerne.

Haandværksdriften er idetheletaget fremdeles kun Binæring ved Siden af Fiskeriet, men har dog i denne Periode taget noget Opsving, som rimeligt er i Betragtning af Folke-mængdens stærke Tilvæxt og den store Mængde Fremmede, som hvert Aar har besøgt Stedet i flere Maaneder. Især gjælder dette Snedkerne og Tømmermændene samt Bagerne, for hvem deres Professioner har hævet sig til at afgive deres Hovedindtægt. Ved Udgangen af 1865 var der i Byen 10 Snedkere og Tømmermænd med og 30 uden Borgerskab, i Skomager med og 8 uden Borgerskab, 4 Bødkere med og 4 uden Borgerskab, 4 Skræddere med og 3 uden Borgerskab. 6 Bagerer, alle med Borgerskab, 4 Malere, alle uden Borgerskab, 2 Murere med og 1 uden Borgerskab samt 1 Smed og 1 Uhrmager, begge med Borgerskab. Faste Svende eller Drengene havde ingen af samtlige Haandværkere.

Fabrikdrift har ikke heller i dette Femaar existeret udenfor Tranbrændingen. Denne beskæftiger sig med Produktion, dels og fornemmelig af Bruntran og dels af Medicintran. Til Produktion af Bruntran fandtes ved Femaarets Udløb 5 almindelige Tranbrænderier eller, som man i Östfinmarken kalder dem, Trankogier, som i de seneste Aar tilsammen har produceret omtrent 5,000 Tönder aarlig og beskæftiget 14 Arbeidere. Medicintranen produceres ved 6 Dampkogier, som tilsammen har afgivet omtrent 1,200 Tönder aarlig og beskæftiget 20, Mand. Samtlige disse Kogier drives med Stenkul, hvorved spares betydeligt mod tidligere Tider, og ere derhos indrettede efter de nyeste Regler til Formindskelse af Omkostningerne og Forbedring af Produktet.

Skibs- og Baadbyggeri har ikke fundet Sted i denne Periode mere end tidligere.

Jordbruget er, som forhen, af ringe Betydenhed. Næpdyrkningen er igjen gaaet tilbage og er i den sidste Tid kun drevet i et Par Haver til Husbehov. Engdyrkningen er derimod noget udvidet, og de Engstykker, som haves, dyrkes med Flid. Ved Udgangen af 1865 havde i Byen 18 Heste, 64 Stykker stort Kvæg, 152 Faar, 6 Gjeder, 31 Svin og 8 Rensdyr.

Fiskeriet, som betinger Byens Existence og som ved Slutningen af forrige Periode og ligesaa i det første Aar af denne, ialfald hvad angaar Loddefiskeriet, der er det væsentligste, var misligt, har derimod i de sidste 4 og især i de sidste 2 Aar været udmærket godt. Loddefiskets Udbytte i 1865 ansloges til 3,600,000 Stykker Torsk og 9,000 Tönder Lever, som tilsammen, efter Aarets Priser, repræsenterer en Kapital

af omtrent 216,000 Spd. Heraf kan omtrent 1/10 eller 21,600 Spd. regnes at være erhvervet af Byens egne Indvaanere, medens Resten falder paa de fremmede Fiskere, hvis Antal i det anførte Aar gik op til 3,466 Mand. I Driften af dette Fiskeri deltager alle Byens voxne Mandfolk, alene med Undtagelse af dem, hvis Stilling og øvrige Forretninger absolut forbyder det. Haakjærringfiskeriet har ogsaa i denne Periode været drevet med tiltagende Kraft og givet klækkeligt Udbytte, uden at jeg ser mig istand til at angive dette med Tal. Det saakaldte Sommerfiske har været middels godt, men Seifisket ubetydeligt. Vardö har idethele en udmærket Beliggenhed for Fiskerierne og er Finmarkens betydeligste Vær. Hvad der mangler det, er en sikker Havn. En saadan vil vistnok koste betydeligt, men neppe mere, end at Stedets rige Fiskerier fortjener, at Summen bevilges af Statskassen.

Den økonomiske Tilstand i Almindelighed er meget god. De senere Aars rige Fiskerier, den derved stærkt forøgede Export og de gode Priser i Udlandet, og derfor ogsaa i Indlandet, paa Stedets Udførselsvarer, har selvfølgelig medført dette. Handelsmænd, Haandværkere og Arbeidere har alle havt god Fortjeneste og staar sig godt. Folkemængden er fra 31te December 1855 til 31te December 1865 steget fra 407 til 828 — hvoraf 33 Kvæner, 5 Lapper og 25 af blandet Race —, altsaa med vel 100 Procent. Vaaningshuse og andre Huse, Pakhuse og Kaier ere opførte fra Nyt, og de gamle ere forandrede og udbedrede, saa det ogsaa forsaavidt tydeligt viser sig, at Byen er i stærk Fremgang, og at Forfatningen er god. Stedets skatbare Formue, som af Ligningskommissionen i 1861 var ansat hos Handelsstanden til 88,000 Spd. og hos de øvrige Indvaanere til 4,600 Spd., altsaa tilsammen til 92,600 Spd., er af samme Kommission i 1865 ansat hos Handelsstanden til 64,700 og hos de øvrige Indvaanere til 43,200 Spd., altsaa tilsammen til 107,900 Spd. Denne Aftagen af Formue hos Handelsstanden paa samme Tid, som Formuen idethele er forøget, hidrører fra at, som tidligere bemærket, Stedets rigeste Kjöbmand med en i den sidste Tid beskattet Formue af 150,000 Spd. i Mellemtiden er fraflyttet.

Nogen Opgave over de kommunale Ydelsers Belöb synes ikke for Haanden ligesaalidt som over Brandtaxternes Belöb

Panteheftelser ere i Femaaret thinglæst for 28,657 Spd. 95 Skill, og aflæst for 16,339 Spd. 117 Skill., medens der er solgt faste Eiendomme for 24,451 Spd. 13 Skill.

En ny Almueskolebygning er under Opførelse og Forberedelser truffet til Opførelse af ny Kirke og til Anlæg af en Vandledning saadan, som den kan faaes paa den flade Ö. Ligesaa er bevilget 2,000 Spd. til Anlæg af en Baadhavn i Byens nordre Vaag, under Forudsætning af, at et lignende Belöb bevilges af Statskassen. Disse Foretagender maa selvfølgelig udføres ved Laan, hvorved Byen vil komme i adskillig Gjeld, som den hidtil har været ganske fri for, men maa Fiskerierne kun staa ved, vil det ikke mangle paa Kræfter til at bære de forøgede Byrder. Kan Bevilgning opnaaes af Statskassen til Bygning af en fuldstændig Havn, antages Anlægget af Baadhavnene at ville bortfalde. Ved Loven af 9de Mai 1863 om de finmarkske Byers Territorier har Vardö faaet en ny forholdsvis betydelig Indtægt. Istedetfor at tidligere Enhver, som vilde bygge der, fik Grund frit af Staten, der da var Grundeier, maa den, som nu vil have Grund, kjöbe denne af Byen, underhaanden, hvis han er eneste Liebhaber, men ved Auktion, dersom der er flere Konkurrenter. I 1865 har Bykassen paa denne Maade havt en Indtægt af omtrent 400 Spd.

Medens det, som forklaret, er i denne Periode gaaet betydelig fremad med det økonomiske Velvære, maa det desværre erkjendes, hvad ogsaa er bemærket tidligere i denne Beretning, at være gaaet i modsat Retning med Moraliteten, idet den stærke Ansamling af Fremmede i flere Maaneder af hvert Aar og den rigelige Fortjeneste har bragt Drik, Fylderier og andre dermed i Forbindelse staaende Udskeielser til at florere i den aller sørgeligste Grad. Byen har, som oven anført, 10 Vinsælgere, foruden 1 Brændevinssælger, hvilket ogsaa er stærkt for et Sted med kun lidt over 800 Indvaanere.

Tjenerlønnen er 50—70 Spd. for en Dreng og 18—20 Spd. for en Pige. Dagarbeidere, som i Loddefisketiden aldeles ikke ere at faa, betales ellers om Sommeren med 96 Skill, a 1 Spd. og om Vinteren med 60 a 72 Skill. Snedkere og Tømmermænd maa man om Sommeren betale 1 Spd. a 1 Spd. 24 Skill, om Vinteren 96 Skill. a 1 Spd.

4. Vadsø.

Handelen har her, ligesom i Vardö, oplivet ved gode Fiskerier i de fleste af Periodens Aar, ikke blot fuldkommen hævet sig fra den Tilbagegang, hvori den befandt sig ved Udlobet af forrige Femaar, men ydermere, uden Forandring af dens Art og Beskaffenhed, naaet en større Udvikling, end Byen tidligere har kjendt. Exporten er betydelig forøget og Importen ligesaa, og al Omsætning har givet godt Udbytte, saa Handelsstandens Forfatning nu er god. Störreisen af de ud- og indførte Varepartier kan jeg ikke oplyse, da jeg ingen Opgave derover har faaet, mon Toldintraderne, som er en god Maalestok for Handelsvirksomheden, har belöbet sig til:

i 1861	8,936 Spd.
- 1862	12,209 —
- 1863	13,232 —
- 1864	11,720 —
- 1865	15,471 —

altsaa betydeligt stegne. Handelssamkvemmet med Rusland er af samme Beskaffenhed som under Vardö forklaret og i höi Grad livligt. De Handlendes Antal var ved Udgangen af 1865 21 med 15 Betjente, fölgelig saa godt som ingen Forandring fra forrige Periode. Af disse Handlende har 3 Ret til Salg af Brændevin i Smaat. Desuden var der 7 særskilte Vin- og Ölhandlere.

Skibsfarten er fremdeles udelukkende passiv, da Stedet selv kun eier 4 smaa Fartöier, som ikke færdes udenfor Varangerfjorden.

Haandværksdriften har ikke heller undergaaet nogen Forandring, ialfald ikke i fremadgaaende Retning. Snarere synes Antallet af Haandværkere at have aftaget. Ved Udgangen af 1860 angaves der nemlig ialt at være 54 Haandværkere med 2 Svende og 4 Dreng, medens der ved Slutningen af 1865 er opgivet at være 6 Snedkere og Tømmermænd, alle med Borgerskab, 1 Skomager med og 2 uden Borgerskab, 4 Bødkere, alle med Borgerskab, 3 Skræddere med og 1 uden Borgerskab, 3 Bagere, alle uden Borgerskab, 2 Malere, begge med Borgerskab og 1 af dem tillige Glarmester, 2 Murere, begge uden Borgerskab, 2 Smede, begge med Borgerskab og 1 Uhrmager med Borgerskab, tilsammen 27 Haandværkere, 18 med og 9 uden Borgerskab, med 7 Svende og Dreng. De aller fleste af Haandværkerne driver deres Profession kun som Binnæring ved Siden af Fiskeriet.

Fabrikdriften indskrænker sig, ligesom i de andre finmarkske Byer, til Tranproduktion. Denne dreves ved Udgangen af 1865 med 5 Trankogier, der beskjæftiger 15 Mand og producerer omtrent 2,000 Tönder Bruntran aarlig, og 1 Dampkogeri, som beskjæftiger 2 Mand og producerer 1 a 200 Tönder Medicintran om Aaret. Der var altsaa idethele 6 Tranfabrikker, fölgelig 1 mindre end ved Udgangen af forrige Femaar, men Produktionen var omtrent dobbelt saa stor som da.

Skibs- og Baadbyggeri drives fremdeles slet ikke. Jordbruget er ikke gaaet fremad, snarere tilbage, hvortil Grunden er den, at flere af Periodens Aar have været mislige, tildels i höi Grad, for denne Næringsvei, hvilket i disse Egne strax har en mærkelig hemmende Indflydelse paa den Yind, der lægges paa den. Potetesdyrkingen er svunden ind til en Ubetydelighed, saa Udsæden i 1865 kun udgjorde nogle faa Tönder. De Englökker, som ved forrige Periodes Udgang af Indvaanere vare opdyrkede omkring Stedet, ere vedligeholdte og afgiver en stor Del af det Hö, hvormed Byens Creature underholdes. I nogle Haver dyrkes en Del simple Havevæxter. Den 31te December 1865 eiede Byen 16 Heste, 186 Stykker stort Kvæg, 170 Faar, 4 Gjeder, 19 Svin og 13 Rensdyr. Der er altsaa nu 3 Heste og 2 Svin flere, men 64 stort Kvæg, 80 Faar, 5 Gjeder og 7 Rensdyr færre end ved forrige Periodes Udlöb. Grunden til denne betydelige Formindskelse, fornemmelig af stort Kvæg og Faar, ved Siden af at Folkemængden har tiltaget ikke lidet, tilskrives Fogden de flere raa og kolde Sommere, som har gjort det vanskeligere at opdrive Furaage, men tillige den Erkjendelse, som har gjort sig gjældende hos Byens Befolkning, at det er bedre at holde færre, men velfödde Creature, end mange, som underholdes knapt.

Fiskeriet er vel ikke paa langt nær af den Betydenhed for Vadsö, som det er for Vardö, men det er dog den Næringsvei, som har grundet ogsaa Vadsö By, og som opretholder den. Det drives af alle Byens Indvaanere, som paa nogen Maade kan komme til at deltage deri og har i Periodens 4 sidste Aar idethele slaaet godt til og givet god Fortjeneste

samt foröget Byens Produktion betydeligt. Norske Undersaatter fra andre Egne besöger ikke Vadsö for at fiske, da de finder fuld og lönnende Beskjæftigelse i denne Bedrift, inden de naar saa langt, enten i Vestfinmarken eller i Östfinmarken, om ikke tidligere, saa ved Vardö. Desuden er Vadsö Bys Fiskehav saa indskrænket, at det er knapt nok for Byens Indvaanere, hvoraf en Del derfor drager ud til Værene mellem Vadsö og Vardö, medens de tilbageblivende söger at holde Fremmede, der vil fiske med egne Baade, borte. Derimod kommer der hvert Aar Kvæner ned fra Finland, som optages paa Vadsöfolkets Baade og fisker sammen med Byens Indvaanere. Antallet af disse Fremmede har i denne Periode, under de gode Fiskeaar ved Vadsö samtidig med Uaar i Finland, været meget stort. Störstedelen af dem reiser vel efter endt Fiske tilbage til deres Hjem, men mange forbliver ogsaa i Vadsö og foröger denne Bys kvænske Befolkning, som allerede overstiger den norske.

Tilstanden i Almindelighed har i denne Periode rettet fuldkommen paa sig ogsaa i Vadsö, da der for alle Klasser af Befolkningen har været stadig god Fortjeneste. De forhen paapegede höie Toldintrader indeholde Bevis for dette ligesom for Handelens Flor. Folkemængden er fra Udgangen af 1860 til Udgangen af 1865 steget fra 1,102 til 1,343, hvoraf 769 Kvæner, 518 Norske, 5 Lapper og 51 af norsk-kvænsk Herkomst. Stigningen er altsaa for Femaaret henved 22 Procent, uagtet der er udvandret til Amerika i 1864 25 og i 1865 44, tilsammen 69 Personer. Af nye Vaaningshuse er der alligevel ikke opført mange, uden at dog höres nogen Klage over Beboelsesrum, saa det maa antages, at der tidligere har været god Plads.

Derimod er i Periodens Begyndelse opført en for By og Land fælles ny Kirke, som har kostet 9,000 Spd., og med en Bekostning af 3,000 Spd., hvoraf Brændevinsafgiftskassen har tilskudt 500, anlagt en Vandledning. Ligesaa er i Byen for Finmarkens Distriktskommuner og Statskassens Regning opført Distriktsfængsel med tilhørende Retslokale og Vagtmesterbolig, som ifölge oprettede Leiekontrakter tjener ogsaa for Byerne Vadsö og Vardö.

Panteheftelser er i Femaaret thinglæste for 45,522 Spd. 103 Skill og aflæst for 29,209 Spd. 38 Skill., altsaa en Forögelse af 16,313 Spd. 65 Skill., medens der er afhændet faste Eiendomme for 11,371 Spd. 12 Skill. Exekutioner og Udpantninger er afholdt for 7,398 Spd. 92 Skill. Belöbet af Brandtaxter og Skattetaxter er ikke opgivet. Ligesaa savnes Oplysning om Störreisen af Kommuneskatterne og Byens Gjeld.

Stedets Sparebank, som ved Udgangen af 1860 virkede med henved 12,000 Spd., hvoraf omtrent 894 Spd. tilhørte den selv og omtrent 11,000 Spd. Indskyderne, havde den 31te December 1865 under Bestyrelse 18,212 Spd. 57 1/2 Skill., hvoraf 1,958 Spd. 109 Skill. var dens egen Eiendom og 16,253 Spd. 68 1/2 Skill. Indskydernes.

Moraliteten staar omtrent paa samme mislige Trin, som under Vardö forklaret. Tilströmningen af Fremmede er vistnok ikke paa langt nær saa stor som der, men da den hovedsagelig bestaar af Kvæner, som i Almindelighed ere stærke

Drankere, drikkes der alligevel i en Grad, som skal være forfærdelig, og saa følger det øvrige vilde Liv med.

Tjenerlønningerne og Betalingen til Dagarbeidere er omtrent som i Vardö, dog maaske ikke fuldt saa stive.

Som Bilage følger:

1. Tabel over Jordbrugene, deres Antal m. v.
2. do. over Fabrikker og andre Industrianlæg i Landdistriktet.
3. do. over do. i Byerne.
4. do. over Bergværksdriften.
5. do. over thinglæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg i Landdistriktet.
6. do. over aflæste do. og do. sammesteds.
7. do. over afhændede faste Eiendomme sammesteds.
8. do. over afholdte Exekutioner og Udpantninger sammesteds.
9. do. over thinglæste Gjeldsbreve og Skifteudlæg i Kjøbstæderne.
10. do. over aflæste do. og do. sammesteds.
11. do. over afhændede faste Eiendomme sammesteds.
12. do. over afholdte Exekutions- og Udpantningsforretninger sammesteds.
13. Summarisk Forklaring angaaende Veiene.
14. Indberetning fra Fogden i Senjen og Tromsö med de i en vedliggende Fortegnelse anførte Bilage.
15. Trede Skrivelser fra den konstituerede Foged i Alten af 2 den og 9 de Mai samt 12te Juni dette Aar med deri anførte Bilage.
16. Indberetning fra Fogden i Hammerfest Fogderi med deri anførte Bilage.
17. Tvende Skrivelser fra den konstituerede Foged i Tanen af 19de Mai og 19de Juni dette Aar med deri anførte Bilage.
18. Beretning fra Fogden i Varanger med deri anførte Bilage.
19. do. fra Byfogden i Tromsö med do.
20. do. fra Byfogden i Hammerfest med do.
21. Skrivelse fra Sorenskriveren i Senjen af 26de Februar dette Aar med 5 Fortegnelser.
22. Skrivelse fra Sorenskriveren i Tromsö Sorenskriveri af 21de Marts næstefter med 1 Opgave.
23. Tvende Skrivelser fra Bestyreren for Altens Kobberværk, hver med 1 Bilag.

Det vil sees, at ingen Indberetning er indkommen fra den konstituerede Foged i Alten, som rimeligt kunde være, og ikke heller fra den konstituerede Foged i Tanen, samt at Indberetningen fra Fogden i Senjens og Tromsö Fogderi ikke er ganske fuldstændig.

Underdanigst

Nannestad.